

Alueellisen tilannekeskuksen suorituskykyvaatimukset

Pelastustoimen uudistusta tukeva
alueellisen valmistelun yhteistutkimus- ja
kehittämishanke -
Alueellisen tilanne- ja johtokeskustoiminnan
kehittäminen (Itä-Suomi)

Valtteri Korhonen, Matti Arppe, Tomi Raittila, Tuomas
Pylkkänen, Mika Siitonen, Joni Himberg, Jani Tanskanen,
Pasi Markkanen

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Sisäministeriö

CC BY-SA 4.0

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2022

Alueellisen tilannekeskuksen suorituskykyvaatimukset Alueellisen tilanne- ja johtokeskustoiminnan kehittäminen (Itä-Suomi)

Julkaisija Sisäministeriö

Tekijä/t Valteri Korhonen, Matti Arppe, Tomi Raittila, Tuomas Pylkkänen, Mika Siitonen,
Joni Himberg, Jani Tanskanen, Pasi Markkanen

Kieli suomi **Sivumäärä** 66

Tiivistelmä Pelastustoimen uudistusta tukeva alueellisen valmistelun yhteistutkimus- ja kehittämis-hanke ”6.1 Alueellisen tilanne- ja johtokeskustoiminnan kehittäminen (Itä-Suomi)” keskittyi laatimaan ja käsittelemään alueellisen tilannekeskustoiminnan suorituskykyvaatimuksia. Hankkeessa hyödynnettiin Itä- ja Kaakkois-Suomen pelastuslaitosten tilannekeskuksen (ISTIKE) käytännön toiminnasta saatuja kokemuksia sekä pelastuslaitosten omien, paikallisten tilannekeskusten tuottamia tietoja.

Hankkeen tuotos toimii pohjana pelastustoimen alueellisten tilannekeskusten suunnittelussa ja toteutuksessa.

Prestationskrav för regionala lägescentraler

Utveckling av regional lägescentral- och ledningscentralverksamhet (Östra Finland)

Utgivare Inrikesministeriet

Författare Valtteri Korhonen, Matti Arppe, Tomi Raittila, Tuomas Pylkkänen, Mika Siitonen, Joni Himberg, Jani Tanskanen, Pasi Markkanen

Språk finska **Sidantal** 66

Referat I den regionala beredningens gemensamma forsknings- och utvecklingsprojekt "6.1 Utveckling av regional lägescentral- och ledningscentralverksamhet (Östra Finland)", som stöder reformen av räddningsväsendet, låg fokus på att utarbeta och behandla prestationskraven för de regionala lägescentralerna. I projektet utnyttjades de praktiska erfarenheterna från lägescentralen för räddningsverken i Östra och Sydöstra Finland (ISTIKE) samt de uppgifter som räddningsverkens egna, lokala lägescentraler har tagit fram.

Projektets resultat används som grund vid planeringen och drivandet av de regionala lägescentralerna inom räddningsväsendet.

Performance requirements for regional situation centres
Development of regional situation and command centre activities
(Eastern Finland)

Publisher Ministry of the Interior

Author(s) Valtteri Korhonen, Matti Arppe, Tomi Raittila, Tuomas Pylkkänen, Mika Siitonen, Joni Himberg, Jani Tanskanen, Pasi Markkanen

Language Finnish

Pages 66

Abstract The joint research and development project “6.1 Development of regional situation and command centre activities (Eastern Finland)”, supporting the rescue services reform, focused on drafting and processing performance requirements for regional situation centre activities. The project utilised the experiences gained from the practical operation of the Rescue Services Situation Centre for Eastern and Southeast Finland (ISTIKE) and the information produced by rescue departments' own local situation centres.

The project outcome serves as the basis for the planning and implementation of regional rescue services situation centres.

Sisältö

1	Johdanto	8
1.1	Alueellisen tilannekeskuksen tavoitetila	10
2	Käsitteet	11
2.1	Tilannekeskuspalvelut eri tasoilla	15
3	Suorituskykyvaatimukset	17
3.1	Tilannekeskustoiminta.....	17
3.1.1	Tilannekeskuksen ylläpito.....	17
3.1.2	Valmiuden ylläpito	17
3.1.3	Toimialan ja tilannekeskustoimintojen kehityksen seuranta, koulutus ja osaamisen vahvistaminen	19
3.1.4	Hälyttäminen.....	19
3.1.5	Pelastustoiminnan johtamisen tukeminen	20
3.1.6	Tilannekuvan ylläpitäminen (pelastustoiminta ei käynnissä)	22
3.1.7	Tilannekuvan ylläpitäminen (pelastustoiminta käynnissä).....	22
3.1.8	Pelastustoiminnan valmiuden ylläpito ja tehostaminen	23
3.1.9	Pelastuslaitosten avunanto.....	24
3.1.10	Viranomaisyhteistyö	25
3.1.11	Mahdolliset erityisvastuualueet.....	26
3.2	Alueelliset tukitoiminnot.....	27
3.2.1	Väestön varoittaminen, vaaratiedottaminen	27
3.2.2	Logistiikka- ja huoltotoimintojen ylläpito	28
3.2.3	Palontutkinta.....	28
3.2.4	Pelastusviranomaisen tiedonsaantioikeuksien käyttäminen.....	29
3.2.5	Viestintä.....	30
3.2.6	Sisäinen viestintä.....	30
3.2.7	Ulkoisen viestintä	31
3.2.8	Monitorointi – tietolähteiden seuranta.....	32
3.2.9	Median hallinta ja palvelut.....	33
3.2.10	Pelastusviranomaisille saapuvat ilmoitukset	34
3.2.11	Neuvonta, chatbot-palvelu.....	35
3.3	Tekniset toiminnot	36

3.3.1	Tekninen tilannekuva.....	36
3.3.2	Viestiliikenne- ja ICT-laitteiden ylläpito ja huolto	36
3.3.3	Pelastustoimintaan liittyvien tietokantojen ja -palvelujen ylläpito.....	37
3.3.4	Pelastustoimintaan liittyvien tiedostojen ja tietojärjestelmien ylläpito	38
3.3.5	Teknisiin häiriöihin varautuminen	38
3.3.6	Tietojärjestelmien ja tiedostojen pääkäyttötoiminnot	39
3.3.7	Tilaturvallisuus.....	40
3.3.8	Tietoturvallisuus.....	41
4	Johtopäätökset.....	43
	Liitteet.....	47
	Lähteet.....	65

1 Johdanto

Alueellisen tilannekeskuksen suorituskykyvaatimukset -dokumentti on laadittu osana pelastustoimen uudistusta tukevan alueellisen valmistelun yhteistutkimus- ja kehittämishanketta ”6.1 Alueellisen tilanne- ja johtokeskustoiminnan kehittäminen (Itä-Suomi)”. Hankkeen tilaaja oli sisäministeriö, ja sen käytännön toteuttajia olivat Pohjois-Savon, Etelä-Savon, Pohjois-Karjalan ja Etelä-Karjalan pelastuslaitokset. Tarkemmat kuvaukset hankkeen etenemisestä on kirjattu erilliseen hankeraporttiin.

Tämä raportti perustuu sisäministeriön julkaisuun 21/2018 ”Ehdotus pelastustoimen johtamisen suunnitteluperusteiden kehittämiseksi” sisältyneeseen ehdotukseen pelastustoimen valtakunnallisesta tilannekeskusten verkostosta. Kantavana ajatuksena on, että pelastustoimen tilannekeskustoiminta jaetaan kolmelle eri tasolle: valtakunnalliselle, alueelliselle ja paikalliselle tasolle. Tilannekeskuspalvelua tuotetaan valtakunnallisen tilannekuvan koonnin lisäksi alueellisella tasolla, jolla tarkoitetaan usean pelastuslaitoksen kokoista aluetta, esimerkiksi niin kutsuttua yhteistoiminta-aluetta. Paikallisella tasolla tarkoitetaan tässä yhteydessä yhden pelastuslaitoksen aluetta.

Raportissa keskitytään alueellisen tilannekeskuksen tuottamiin palveluihin. Taustalla on käytetty sisäministeriön julkaisun 2019:7 ”Tilannekeskus- ja johtokeskuspalveluiden suorituskykyvaatimukset” ehdotuksia. Näitä ajatuksia on verrattu Itä- ja Kaakkois-Suomen pelastuslaitosten tilannekeskuksen (ISTIKE) käytännön toiminnasta saatuihin kokemuksiin.

Tässä raportissa ei oteta suoraan kantaa tarvittaviin resursseihin, koska hankkeen tarkoituksena on ollut tuottaa dokumentaatiota alueellisilta tilannekeskuksilta vaadittavasta suorituskyvystä. Raportissa kokonaissuorituskyky pilkotaan pienemmiksi osaluokiksi eli kyvykkyyksiksi.

Työn rajausta tehtiin myös siltä osin, että tarkemmat kuvaukset käytännön toteuttamiskeinoista jätettiin sen ulkopuolelle. Hankeryhmä keskittyi määrittelemään tarvittavia suorituskykyjä ja niiden sisältämiä kyvykkyyksiä. Se, miten suorituskyvyt saavutetaan, vaatii erillisen tarkastelun ja jatkosuunnittelua.

Tämän raportin tavoitteena on olla yksi työkalu tilannekeskusten kehittämistyössä. Sitä voidaan hyödyntää esimerkiksi mahdollisessa lainsäädännön ja asetusten laadintatyössä; tilannekeskusten kehittäminen vaati tuekseen myös lainsäädäntöä sekä asetuksia kattavien tilannekeskustoimintojen mahdollistamiseksi. Raportista on hyötyä myös olemassa olevien tilannekeskusten kehittämisessä. Raportissa kuvataan tilannekeskuksen palveluja sekä niille asetettuja kyvykkyyksivaatimuksia. Lainsäädäntö vaatii vielä kehittämistä, jotta pelastuslaitosten rajoja ylittävä palvelun tuottaminen on tehokasta. Pelastuslaitosten väliset sopimukset mahdollistavat toimintojen suorittamisen, mutta asiat voisi hoitaa tehokkaammin suoraan lainsäädännön ohjaamana.

Hanketyön aikana varmistui, että asetus pelastustoimen tehtävien kokoamisesta suurempiin kokonaisuuksiin valtakunnallisten ja alueellisten tilanne- ja johtokeskusjärjestelyjen osalta etenee jatkovalmisteluun. Tätä raporttia hyödynnetään alueellisten tilannekeskusten tarkemmassa määrittelyssä ja valmistelussa myöhemmin, kun edellä mainittu asetus saadaan voimaan ja tarkempi valmistelutyö lähtee liikkeelle.

Suorituskyvyvaatimusten määrittelyn sisältö voidaan jakaa kolmeen osaan: vaikuttavuustavoitteisiin, tehtäviin ja vaikutuksiin sekä kyvykkyyksiin. Vaikuttavuustavoitteilla tarkoitetaan kuvausta siitä, mitä vaikuttavuutta halutaan saada aikaan ja mikä tavoite-tila halutaan saavuttaa. Tehtävien ja vaikutusten kohdalla tarkastellaan tehtäviä, joista on kyettävä suoriutumaan, sekä oman toiminnan vaikutuksia halutun vaikuttavuustavoitteen saavuttamiseksi. Kyvykkyys tarvitaan, jotta haluttu vaikuttavuus- tai tehtävä-tavoite voidaan saavuttaa.

Suorituskyvyvaatimusten ja suorituskykyjen kokonaisuuteen liittyy olennaisesti myös toimintaympäristön analyysi, joka toimii suorituskykymäärittysten pohjana. Suorituskyvyvaatimukset antavat puolestaan pohjaa palvelujen tason määrittämiseksi. Tämän hankkeen kohdalla keskityimme pääsääntöisesti suorituskyvyvaatimusten kokonaisuuteen. Muitakaan osa-alueita ei voida täysin sivuttaa aihetta tarkasteltaessa, mutta pääpaino tarkastelussa on suorituskyvyvaatimuksissa ja niiden sisältämissä kyvykkyyksissä.

Jokainen suorituskyvyvaatimus on jaettu neljään osaan: tausta/kuvaus, perustelu, kyvykkyys ja toimintamalli. Tausta/kuvaus -osiossa kerrotaan taustaa kyseiselle suorituskyvyvaatimukselle. Perusteluihin on haettu lakeihin, asetuksiin ja ohjeistuksiin kirjattuja perusteluja suorituskyvyille. Perusteluja voi olla myös muita, kuten esimerkiksi käytännön toiminnassa hyväksi havaittuja toimintamalleja. Kyvykkyydellä tarkoitetaan kykyä toimia tarkoituksenmukaisella tavalla, jotta vaikutustavoitteet saavutetaan. Kyvykkyyksien tulee olla rakennettuina ja toiminnassa, jotta haluttu suorituskyky voidaan saavuttaa. Toimintamalliin on kuvattu esimerkinomaisesti toteutustapoja, joilla suorituskykyä voidaan rakentaa.

1.1 Alueellisen tilannekeskuksen tavoitetila

Alueellinen tilannekeskus on luotettava ja laadukas palveluntuottaja pelastuslaitosten tarpeisiin. Alueellisen tilannekeskuksen tehtäviin kuuluu muun muassa turvallisuustilannekuvan ylläpitäminen. Tilannekeskus seuraa jatkuvasti toimintaympäristössään tapahtuvia muutoksia ja poikkeuksia. Seurannan ansiosta pelastuslaitos kykenee varautumaan mahdollisiin uhkiin ja häiriötilanteisiin etupainotteisesti. Alueellinen tilannekeskus tarjoaa tehokkaan tuen pelastustoimen kentällä tapahtuvilla tehtävillä.

Usean pelastuslaitoksen tilannekeskuksena toimiva alueellinen tilannekeskus kykenee tukemaan pelastustoiminnan johtamista hyödyntämällä pelastuslaitosten erityisosaamista. Tilannekeskus toimii rajapintana yhteistoimintaviranomaisten ja muiden sidosryhmien suuntaan sekä toimii tilannekuvan tuottajana häiriö- ja onnettomuustilanteissa.

Alueellisen tilannekeskuksen tasalaatuisen toiminnan varmentamiseksi päivystyshenkilöstön koulutukseen ja osaamisen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Tietoteknisten välineiden jatkuva kehittyminen, niiden laajeneva tarjonta ja tietoturvallisuuden vaatimukset edellyttävät jatkuvaa kehityksen seuranta ja henkilöstön kouluttautumista.

Tilannekeskustoiminta kehittyy saatujen ja analysoitujen kokemusten sekä hyvän viranomaisyhteistyön kautta. Toimintaa seurataan jatkuvasti tilannekeskuksen henkilöstön ja vastuutahojen puolesta. Toimintaan voi tulla kehitysajatuksia esimerkiksi tilannekeskuksen henkilökunnalta, pelastustoiminnan johtajilta, sidosryhmiltä tai yhteistyötahoilta. Kehitysajatusta ja sen vaikutuksia arvioidaan kaikista näkökulmista, minkä jälkeen tehdään päätös toimintamallin muuttamisesta tai uuden toiminnon käyttöönotosta. Mikäli uusi toimintamalli aiheuttaa muutoksia olemassa oleviin toimintamalleihin ja rutiineihin sekä varsinaiseen toimintaan, niihin johtanut kehitysajatus avataan ja perustellaan henkilöstölle sekä alueen pelastustoiminnan johtajille. Heidät myös koulutetaan muutoksiin ennen niiden käyttöön saattamista. Toimintamallien muuttamisella haetaan tehostusta toimintaan huomioiden kaikki tilannekeskukseen kytkeytyvät toimijat, viranomaiset ja sidosryhmät.

2 Käsitteet

Pelastusalan käsitteistöä löytyy useista eri lähteistä. Tässä raportissa käytetyn käsitteistön lähteinä on käytetty muun muassa lakeja, asetuksia, alan julkaisuja, ohjeistuksia ja muita dokumentteja niiltä osin, kuin niitä oli löydettävissä. Lähde on mainittu kunkin käsitteen yhteydessä.

CBRNE

Lyhenne CBRNE tulee englanninkielisistä sanoista chemical (kemiallinen), biological (biologinen), radiological (säteily), nuclear (ydin-) ja explosive (räjähtävä, räjähdde). CBRNE-lyhennettä käytetään ydinuhkista ja uhkista, jotka liittyvät kemiallisiin, biologisiin tai säteileviin aineisiin tai räjähteisiin. Uhka voi olla onnettomuus, luonnonvoimista johtuva tapahtuma, tahallinen rikollinen teko tai sotilaallinen teko eri muodoissaan. (Kokonaisturvallisuuden sanasto, TSK 50, 2017.)

Johtoryhmä, hallinnollinen johtoryhmä

Tarpeen mukaan suuronnettomuustilanteessa perustettava johtoryhmä, jossa tehdään sellaisia hallinnollisia päätöksiä, jotka ovat tarpeen järjestelmäjohtamisen päätöksentekotason tukemiseksi. Hallinnollisen johtoryhmän tehtäviä ovat muun muassa pelastustoimintaan kuulumattomien hallintopäätösten tekeminen, kuten päätökset taloudellisista tai muista resursseista. (Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston julkaisu 3/2016, 10.)

HNS, Host Nation Support, isäntävaltion tuki

Toimet, jotka apua vastaanottava tai lähetävä valtio toteuttaa ennakoivasti valmiusvaiheessa ja katastrofien hallinnassa, jotta avun antaminen ja vastaanottaminen katastrofien yhteydessä on mahdollisimman sujuvaa. (Kokonaisturvallisuuden sanasto, TSK 50, 2017.)

Häiriötilanne

Uhka tai tapahtuma, joka vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja ja jonka hallinta edellyttää tavanomaista laajempaa tai tiiviimpää viranomaisten ja muiden toimijoiden yhteistoimintaa ja viestintää. Häiriötilanteita voi esiintyä niin normaalioloissa kuin poikkeusoloissakin. (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017, 97.)

Hälytysohje

Ohjaa pelastustoiminnan vastesuunnittelua. Hälytysohjeen periaatteiden mukaisesti hätäkeskustietojärjestelmään laaditaan vastemallit, joiden perusteella hätäkeskus hälyttää tarvittavat voimavarat eri onnettomuustyyppisiin. (Opas pelastustoimen tehtävien hälytysohjeen laatimiseksi, Pelastusopisto, 1/2008, 14.)

Johtamisjärjestelmä

Tietojen keräämistä, tilannekuvaa ja valmiuden säätelyä sekä pelastustoiminnan johtamista ja sen tukemista varten oleva päätöksentekojärjestelmä: uhkakuvien tai onnettomuustilanteen mukaisesti mitoitettu johtamisen järjestelmä päätöksentekotasoon. Johtamisjärjestelmän tehtävänä on saada pelastustoiminta toteutettua mahdollisimman tehokkaasti. (Pelastustoiminnan johtaminen, Pelastusopisto 2005, 34.)

Johtokeskus

Toiminnan johtamista varten perustettu toiminnallinen kokonaisuus, joka käsittää henkilöstön, tilan ja välineet. Johtokeskuksen on tarvittaessa kyettävä koordinoimaan pelastustoimen ja yhteistoimintatahojen voimavarojen tehokasta käyttöä (Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston julkaisu 3/2016, 8).

Kyvykkyys

Kyky toimia tarkoituksenmukaisella tavalla tietyllä osa-alueella ja hyödyntää resursseja, jotta vaikutustavoitteet saavutetaan.

Järjestelmäjohtaminen

Johtamisjärjestelmän ylin päätöksentekotaso, jossa korostuu strateginen johtaminen. Järjestelmäjohtamisesta vastaa pääasiassa päivystävä päällikkö.

Onnettomuusviestintä

Pelastuslaitoksilla on lakisääteinen velvoite viestiä kansalaisille sekä tapahtuneista onnettomuuksista että mahdollisesti lähestyvistä tai käynnissä olevista uhka- ja vaaratilanteista. Onnettomuusviestintä on onnettomuustilanteisiin liittyvää viestintää pelastustoimen ja eri ryhmien välillä. Se pitää sisällään paitsi lakisääteisen onnettomuustiedottamisen, myös muun onnettomuuteen liittyvän viestinnän pelastustoiminnan tehtävistä esimerkiksi medialle, kansalaisille ja sidosryhmille. Onnettomuusviestintää tehdään eri keinoja ja kanavia hyödyntäen. (Pelastuslaitosten viestintäopas 2.0, 14.)

Pelastustoiminnan johtaja (PTJ)

Pelastusviranomainen, joka käyttää pelastuslain (379/2011) 36 §:n mukaisia toimivaltuuksia. Pelastustoiminnan johtaja tekee tarvittaessa päätöksen pelastustoiminnan aloittamisesta ja lopettamisesta sekä määrää työkykyisiä henkilöitä osallistumaan pelastustoimintaan. Pelastustoiminnan johtaja toimii yhden tai useamman pelastustoiminnan muodostelman johtajana. (Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston julkaisu 3/2016, 4.)

Pelastustoiminnan muodostelma

Pelastustoiminnan muodostelmia ovat yksikkö, pelastusryhmä, pelastusjoukkue ja pe-

lastuskomppania. Pelastustoiminnan muodostelmalla on aina johtaja, joka on ensisijaisesti ennalta määrätty, pelastustoiminnan johtajan määräämä tai onnettomuuspaikalle ensimmäisenä saapuneen muodostelman jäsenten yhteisesti sopima henkilö. (Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston julkaisu 3/2016, 6.)

Poikkeusolot

Valmiuslaissa tarkoitettu tila, jossa on niin paljon tai niin vakavia häiriöitä tai uhkia, että on tarpeen mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeava toimivaltuuksien käyttö (Sanastokeskus TSK 2014).

Päivystysalue

Maantieteellinen alue, jolla päivystävä palomestari vastaa pelastustoiminnan päivittäisestä valmiudesta.

Päivystävä palomestari

Päällystöviranhaltija, joka on valmiudessa pelastusjoukkueen ja -komppanian hälytystehtävien johtamista varten. Päivystävän palomestarin tehtäviin kuuluvat valmiuden ylläpito ja tilannetietoisuuden ylläpitämiseen liittyvät tehtävät ensisijaisesti hänen omalla päivystysalueellaan.

Päivystävä päällikkö

Päällystöviranhaltija, joka vastaa kokonaisuutena pelastuslaitoksen valmiuden ylläpidosta, turvallisuustilannekuvan ylläpitämisestä ja pelastustoiminnasta.

Päätöksentekotaso

Johtamisjärjestelmän ja vastuunjaon mukainen päätöksenteon taso. Päätöksentekotasot ovat tehtäväjohtaminen, tilannejohtaminen ja järjestelmäjohtaminen.

Ryhmänjohtaja

Viranhaltija, joka on valmiudessa pelastusryhmän hälytystehtävien johtamista varten. Ryhmänjohtaja vastaa paloasemansa/yksiköidensä valmiuden ylläpidosta. Ryhmänjohtaja on myös yksikönjohtajan koulutuksen saanut sopimuspalokunnan tai sivutoimisen yksikön jäsen, joka johtaa pelastusryhmää.

Suorituskyky

Suorituskyvyllä tarkoitetaan kykyä päästä organisaation tavoitteisiin ja suoritua tehtävistä joko omilla toimilla tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Suorituskykyvaatimus

Tietoon perustuva vaatimus halutun vaikutuksen edellyttämästä suorituskyvystä. Suorituskykyvaatimus syntyy palvelun järjestäjän asettamista tavoitteista.

Suuronnettomuus

Onnettomuus, jota on kuolleiden tai loukkaantuneiden tai ympäristöön, omaisuuteen tai varallisuuteen kohdistuneiden vahinkojen määrän tai onnettomuuden laadun perusteella pidettävä erityisen vakavana. (Turvallisuustutkintalaki 525/2011, 2 §.)

Tehtäväjohtaminen

Johtamisjärjestelmän alin päätöksentekotasoa. Tehtäväjohtamisen päätöksentekotasolla korostuu tekninen johtaminen. Tehtäväjohtamisesta vastaa pääasiassa ryhmänjohtaja.

Tilannejohtaminen

Johtamisjärjestelmän keskimmäinen päätöksentekotasoa. Tilannejohtamisen päätöksentekotasolla korostuu taktinen johtaminen. Tilannejohtamisesta vastaa pääasiassa päivystävä palomestari.

Tilannekeskus (TIKE)

Paikka tai organisaatio, jossa kerätään ja muokataan tietoa johtamista ja päätöksentekoa varten. Tilannekeskus voi toimia johtokeskuksen osana. (Kokonaisturvallisuuden sanasto, 2. laitos, 2017, 65.)

Tilannekuva

Koottu kuvaus vallitsevista olosuhteista, käsillä olevan tilanteen synnyttäneistä tapahtumista, tilannetta koskevista taustatiedoista ja tilanteen kehittymistä koskevista arvioista sekä eri toimijoiden toimintavalmiuksista (Kokonaisturvallisuuden sanasto, 2. laitos, 2017, 64).

Turvallisuustilannekuva

Tilannekuva yhteiskunnan toimintaan, toimintaedellytyksiin ja turvallisuuteen vaikuttavista asioista (Aluehallinnon turvallisuustilannekuvan muodostaminen, analysoiminen ja jakaminen, sisäministeriön julkaisu).

Valmiustaso

Pelastustoiminnan johtamisjärjestelmällä on neljä valmiustasoa: perusvalmius, tehostettu seuranta, tehostettu valmius ja täysvalmius (Pelastusopisto, johtamisopas.pdf, 30).

Virka-apu

Lainsäädäntöön perustuva jonkin viranomaisen voimavarojen tilapäinen käyttö toisen viranomaisen toiminnan tukemiseksi (Kokonaisturvallisuuden sanasto, TSK 50, 2017).

Yleisjohtaja

Kun pelastustoimintaan osallistuu usean toimialan viranomaisia, tilanteen yleisjohtajana toimii pelastustoiminnan johtaja. Yleisjohtaja vastaa tilannekuvan ylläpitämisestä ja toiminnan yhteensovittamisesta. (Pelastuslaki 379/2011 35§, lähde 3.)

2.1 Tilannekeskuspalvelut eri tasoilla

Sisäministeriön julkaisussa 2019:7 "Tilannekeskus- ja johtokeskuspalveluiden suorituskykyvaatimukset" kuvataan tilannekeskuspalvelujen järjestämisen periaate eri tasoilla. Kolmeen eri tasoon jaettava tilannekeskustoiminta on perusteltua tehokkaan toiminnan ja tilanteeseen sopivan tilannekuvan saavuttamiseksi. Järjestelmä mahdollistaa sen, että eri tasoilla voidaan keskittyä oikeaan tietoon ja oikeisiin toimenpiteisiin. Eri tasojen tilannekeskusten muodostamat tilannekuvat täydentävät toinen toisiaan, mikä mahdollistaa valtakunnallisesti kattavan kokonaistilannekuvan muodostamisen.

Paikallinen tilannekeskus

Paikallinen tilannekeskus toimii yhden pelastuslaitoksen alueella. Paikallinen tilannekeskus ei ole välttämättä jatkuvassa toimintavalmiudessa, vaan se voidaan perustaa tarvittaessa esimerkiksi tehtävän tai turvallisuustilanteen niin vaatiessa. Tilannekeskuspalvelut voidaan tuottaa tarpeen mukaan joko omana toimintona tai osana johtokeskustoimintaa. Tämän tason tilannekeskustoiminnan järjestämisestä ja organisoinnista vastaa hyvinvointialueen pelastustoimi.

Alueellinen tilannekeskus

Alueellinen tilannekeskus palvelee usean pelastuslaitoksen alueella. Palvelua tuottaa vakituinen ja tehtävään erikseen koulutettu henkilöstö ympäri vuorokauden ja vuoden jokaisena päivänä. Alueellisen tilannekeskuksen tarkoitus on palvella alueellaan olevia pelastuslaitoksia tilannekuvan muodostamisella, ylläpitämisellä ja jakamisella sekä pelastustoiminnan johtamisen tukemisella. Alueelliselle tilannekeskukselle voidaan antaa tehtäväksi valtakunnallisesti palvelevia erityistehtäviä, jotka voivat liittyä esimerkiksi metsäpalojen torjuntaan ja erikoiskalustoon. Alueellinen tilannekeskus verkottuu muiden toimijoiden ja viranomaisten tilannekeskusten kanssa ja on jatkuvassa yhteydessä myös muihin alueellisiin tilannekeskuksiin sekä valtakunnalliseen tilannekeskukseen.

Valtakunnallinen tilannekeskus

Valtakunnallinen tilannekeskus vastaa koko maan kattavasta tilannekuvan ylläpitämisestä. Valtakunnallinen tilannekeskus voi olla samaan aikaan yksi alueellisista tilannekeskuksista. Valtakunnallisella tilannekeskuksella on omat erityistehtävät muun mu-

assa valtion ylimmän johdon tiedottamisessa. Se toimii myös pelastustoimen koordinaatiopisteenä kansainvälisen avun antamisen ja vastaanottamisen osalta (nk. Host Nation Support – HNS).

3 Suorituskykyvaatimukset

3.1 Tilannekeskustoiminta

3.1.1 Tilannekeskuksen ylläpito

Tausta/kuvaus: Alueellisesta tilannekeskuksesta tuetaan yhteistoiminta-alueen pelastustoiminnan johtajia. Tilannekeskuksessa ylläpidetään tilannekuvaa jatkuvasti, pelastustoiminnan aikana ja sen ulkopuolella. Tilannekeskuksen tilojen ja järjestelmien tulee olla kunnossa, jotta edellä mainitut toiminnot kyetään suorittamaan.

Perustelu: ”Pelastuslaitoksen tulee järjestää pelastustoiminnan johtamistilat ja muut edellytykset siten, että johtaminen on mahdollista myös poikkeusoloissa” (Pelastuslaki 379/2011 77 §). Vaikka edellä mainitussa pykälässä ei mainita suoraan tilannekeskusta, se on kuitenkin osa johtamistoimintoja ja tukee johtamista.

Kyvykkyys: Alueellisella tilannekeskuksella on kyky ylläpitää tilannekeskuksen tiloja ja järjestelmiä. Tilannekeskuksella on kyky ja resurssit tukea johtamista onnettomuus-tilanteissa. Tilannekeskus ylläpitää tilannekuvaa ja jakaa sitä tarvittaessa paikallisille tilannekeskuksille sekä alueensa pelastuslaitoksille. Tilannekeskuksella on tekninen valmius viranomais- ja sidosryhmäyhteistyöhön. Tilannekeskuksen tilat ja järjestelmät ovat sillä tasolla, että ne soveltuvat tilannekeskuksen palvelujen tehokkaaseen tuottamiseen. Tilannekeskuksen henkilöstö on koulutettua ja osaa käyttää tilannekeskuksen tiloja ja järjestelmiä tehokkaasti.

Toimintamalli: Tilannekeskuksessa työskentelevät henkilöt on koulutettu ymmärtämään tilojen ja järjestelmien toimintaa sekä tunnistamaan mahdolliset ongelmatilanteet. Tilannekeskuksessa huolehditaan tilan siisteydestä ja järjestyksestä. Toimintaohjeet, paperiset tiedot ja muut asiakirjat säilytetään niille varatuissa paikoissa tietoturvaohjeistukset huomioiden.

3.1.2 Valmiuden ylläpito

Taustaa/kuvaus: Tilannekeskuksen tuki yhteistoiminta-alueen pelastuslaitoksille on kyettävä järjestämään kaikissa turvallisuustilanteissa. Tilannekeskuksessa on pidettävä yllä ja kehitettävä valmiutta. Valmiuden nosto voi olla tarpeen tietyissä tilanteissa.

Perustelu: ”Alueen pelastustoimi vastaa pelastustoimen palvelutasosta ja pelastuslaitoksen toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä sekä muista tässä laissa sille säädettyistä tehtävistä... 4) pelastustoimintaan kuuluvista tehtävistä.” (Pelastuslaki 379/2011 27 §.)

”Pelastustoimintaan kuuluu:

1. hälytysten vastaanottaminen;
2. väestön varoittaminen;
3. uhkaavan onnettomuuden torjuminen;
4. onnettomuuden uhrien ja vaarassa olevien ihmisten, ympäristön ja omaisuuden suojaaminen ja pelastaminen;
5. tulipalojen sammuttaminen ja vahinkojen rajoittaminen;
6. 1–5 kohdassa mainittuihin tehtäviin liittyvät johtamis-, viestintä-, huolto- ja muut tukitoiminnot” (Pelastuslaki 379/2011 32 §).

”Pelastustoimen palvelutason tulee vastata paikallisia tarpeita ja onnettomuusuhkia. Palvelutasoa määriteltäessä on otettava huomioon myös toiminta poikkeusoloissa” (Pelastuslaki 379/2011 28 §).

”Pelastuslaitoksen tulee järjestää pelastustoiminnan johtamistilat ja muut edellytykset siten, että johtaminen on mahdollista myös poikkeusoloissa” (Pelastuslaki 379/2011 77 §). Vaikka yllä mainittu pykälä ei suoranaisesti kosketa tilannekeskusta, tulee muistaa, että tilannekeskustoiminnot ovat osa johtokeskusta.

Kyvykkyys: Tilannekeskus on mitoitettu ja varustettu siten, että se kykenee suoriutuun tehtävistään ja valmiuden ylläpitämisestä keskeytyksettä kaikissa turvallisuustilanteissa. Tilannekeskuksen henkilöstötarpeen kartoituksessa on huomioitava henkilöstön lomat sekä sairastumiset. Tarvittaessa henkilöstön määrää on kyettävä lisäämään. Tilannekeskuksella on valmius siirtää tilannekeskustoiminta kokonaisuudessaan tai osittain toiselle alueelliselle tilannekeskukselle. Tilannekeskuksella on myös valmius ottaa jonkin toisen alueellisen tilannekeskuksen toiminta tai osia toiminnasta hoidettavikseen.

Toimintamalli: Tilannekeskuksen valmiutta seurataan jatkuvasti ja ennakoivasti. Tilannekeskuksen tilaratkaisuissa huomioidaan toiminnan tilavaatimukset ja erityistarpeet. Teknologian kehittymistä ja uusien järjestelmien sekä toimintaa tehostavien uudistusten tuloa markkinoille seurataan aktiivisesti. Tilannekeskuksen henkilöstön osaamista seurataan ja tehdään tarpeelliset osaamiskartoitukset lisäkoulutuksen järjestämiseksi. Henkilöstön tulee ymmärtää käyttämiensä laitteiden, tilojen ja järjestelmien toimintatavat, jotta se kykenee havaitsemaan mahdolliset ongelmatilanteet

ajoissa. Toimintamalleja ja järjestelmiä kehitetään yhtenäisiksi alueellisten tilannekeskusten välillä, mikä mahdollistaa muun muassa verkottuneen toiminnan tilannekeskusten välillä.

3.1.3 Toimialan ja tilannekeskustoimintojen kehityksen seuranta, koulutus ja osaamisen vahvistaminen

Tausta/kuvaus: Toimiala ja tilannekeskukset kehittyvät jatkuvasti teknisempään suuntaan. Toimintaympäristö on jatkuvassa teknologisessa muutosprosessissa ja muuttuu aiempaa informaatio-, sovellus-, analytiikka- ja tekoälykeskeisemmäksi.

Perustelu: Uusien teknologioiden, tietoteknisten välineiden, laitteiden ja sovellusten jatkuva kehittyminen sekä laajeneva tarjonta edellyttävät jatkuvaa kehityksen seuranta ja kouluttautumista. Kouluttautuminen on tärkeää, koska uusien järjestelmien ja sovellusten käytön hallitseminen on toimintakyvyn säilyttämisen ja ylläpitämisen edellytys.

Kyvykkyys: On ymmärrettävä kehittyvän toimintaympäristön vaatimukset ja kyettävä soveltamaan ja käyttämään olemassa olevia laitteita ja sovelluksia. Kyvykkyys edellyttää, että tietoteknisten välineiden ja ohjelmistojen kehittymistä ja tarjontaa seurataan ja niiden käyttöön harjaannutaan koulutuksen, kurssien ja muiden osaamista vahvistavien toimenpiteiden avulla.

Toimintamalli: Tilannekeskuksen henkilöstö sekä johto seuraavat aktiivisesti teknologian, laitteiden ja sovellusten kehitystä sekä koulutustarjontaa. Otetaan käyttöön jatkuvan koulutuksen ja kouluttautumisen toimintamalli. Johto mahdollistaa ja resursoi osaamista lisäävään ja vahvistavaan koulutukseen osallistumisen.

3.1.4 Hälyttäminen

Taustaa/kuvaus: Pelastustoimen yksiköiden hälyttäminen on ensisijaisesti Häätäkeskuslaitoksen tehtävä. Tilannekeskuksella kyky hälyttämiseen on lähinnä pelastustoiminnan johtajan tukemiseksi tai häiriötilanteiden hallintaa varten. Tilannekeskuksen toteuttama hälyttäminen voi koskea myös esimerkiksi jonkin tietyn osa-alueen asiantuntijan tai ryhmän hälyttämistä.

Perustelu: Laki hätäkeskustoiminnasta 4§, Hätäkeskuslaitoksen tehtävät sekä 12§, Hätäkeskuslaitoksen päivystystehtävää suorittavan henkilöstön tehtävät. Tilannekeskuksella on osaaminen sekä tekniset välineet yksiköiden ja henkilöstön liittämiseksi tehtäviin ja onnettomuuksiin.

Kyvykkyys: Tilannekeskuksella on kyky suorittaa toiminta-alueensa pelastuslaitosten yksiköiden, henkilöstön sekä pelastustoimintaan osallistuvien muiden viranomaisten tai tahojen hälyttäminen hätäkeskuslaitoksen ohjeistuksen mukaisesti. Lisäksi hälyttäminen tulee kyetä tekemään itsenäisesti esimerkiksi häiriötilanteessa. Muiden viranomaisten osalta tilannekeskus ei kykene omatoimiseen hälyttämiseen, vaan hälyttäminen tapahtuu hätäkeskuksen kautta. Tilannekeskuksella on kyky hälyttää tilanteen vaatimat johtoryhmät (mm. kunnat), sidosryhmät sekä muut tarpeelliset alueellisesti sovitut tahot onnettomuustilanteessa. Tilannekeskuksella on myös kyky hälyttää tehtävään liittyviä asiantuntijoita esimerkiksi ympäristöonnettomuuksissa. Hälyttämisestä päättää pelastustoiminnan johtaja. Tilannekeskuksella on kyvykkyys toteuttaa lisähälytyksiä (mm. yksiköitä, henkilöitä) sekä suorittaa resurssin vaihtoon liittyviä hälytyksiä. Hälyttäminen voi tulla kysymykseen myös ruuhkatilanteessa, mikäli toimintavasta on sovittu pelastustoiminnan johtajan kanssa.

Toimintamalli: Tilannekeskus seuraa tehtäville muodostuvia vahvuuksia ja ilmoittaa mahdollisista poikkeamista/puutteista pelastustoiminnan johtajalle. Pelastustoiminnan johtaja voi pyytää tilannekeskusta hälyttämään lisäyksiköitä tai tiedottamaan muita tarvittavia asiantuntijoita ja ryhmiä. Normaalioloissa Hätäkeskuslaitos vastaa hälyttämisestä pelastuslaitoksen laatiman hälytysohjeen mukaisesti.

3.1.5 Pelastustoiminnan johtamisen tukeminen

Taustaa/kuvaus: Pelastustoiminnan johtamisen tukemisella tarkoitetaan kaikkia niitä toimenpiteitä, joilla tilannekeskus helpottaa pelastustoiminnan johtajan työtä. Pelastustoiminnan johtamista tukevat toimenpiteet voivat olla pelastustoiminnan johtajan avustamista esimerkiksi tilannekuvan ylläpitämisessä, väestön varoittamisessa, vaaratiedottamisessa, onnettomuusviestinnässä, kohdetietojen hankkimisessa, huoltotoimenpiteiden järjestämisessä, pelastustoimintavalmiuden ylläpitämisessä tai erityisresurssien hankkimisessa. Tilannekeskuksen tuottamalla pelastustoimen johtamisen tuella on suuri merkitys varsinkin niillä alueilla, joilla pelastustoiminnan johtajana toimivalla palomestarilla ei ole käytettävissään operaattoria (kuljettajaa).

Perustelu: “Pelastustoimintaan kuuluu:

1. hälytysten vastaanottaminen;
2. väestön varoittaminen;
3. uhkaavan onnettomuuden torjuminen;
4. onnettomuuden uhrien ja vaarassa olevien ihmisten, ympäristön ja omaisuuden suojaaminen ja pelastaminen;
5. tulipalojen sammuttaminen ja vahinkojen rajoittaminen;
6. 1–5 kohdassa mainittuihin tehtäviin liittyvät johtamis-, viestintä-, huolto- ja muut tukitoiminnot.” (Pelastuslaki 379/2011 32 §.)

Pelastustoiminnan johtamisen tukeminen on tilannekeskuksen keskeinen tehtävä, ja sitä toteuttavat alueelliset tilannekeskukset. Oikein toteutetulla pelastustoiminnan johtajan tukemisella saavutetaan merkittäviä tehokkuuteen ja kentän työn laatuun liittyviä hyötyjä sekä tuotetaan oikeaa ja nopeaa tietoa päätöksenteon tueksi.

“Pelastuslaitoksen tulee suunnitella pelastustoiminta ja sen johtaminen vaativissa tilanteissa. Vaativia tilanteita koskeva suunnittelu tulee sovittaa yhteen pelastustoiminnan yleisjärjestelyjen kanssa. Vaativia tilanteita koskevan suunnittelun tulee kattaa ainakin seuraavat toimintaohjeet ja muut suunnitelmat: 1) toimintaohje pelastustoiminnan johtamisesta vaativissa tilanteissa, jokaisältään ainakin seuraavat osat: a) pelastuslaitoksen tilannekeskuksen ja johtokeskuksen hälyttäminen, perustaminen sekä niiden toimintaa koskevat muut järjestelyt...” (Sisäministeriön asetus pelastustoiminnan suunnitelmista 1363/2018 5 §).

Kyvykkyys: Tilannekeskuksella on kyky tukea johtamista kaikilla päätöksentekotasolla. Tilannekeskuksella on ymmärrys johtamisen eri tasoilla olevista tarpeista tuottaa johtamisen tukea useaan samanaikaiseen tehtävään.

Toimintamalli: Tilannekeskus tukee pelastustoiminnan johtajaa erilaisissa onnettomuustilanteissa. Annettavat tukitoiminnot ovat onnettomuustyyppikohtaisia tai pelastustoiminnan johtajan pyynnöstä tehtäviä tukitoimia. Toimintamallit sovitaan ensisijaisesti ennalta. Tilannekeskuksella on oltava kyky mukautua myös ennalta sopimattomiin tilanteisiin. Sen tulee voida tehdä omia, parhaaksi katsomiaan toimenpiteitä pelastustoiminnan johtamisen tueksi säädösten ja ohjeistusten puitteissa. Tilannekeskus täydentää ja ylläpitää onnettomuustilanteen tilanpäiväkirjaa pelastustoiminnan johtajan tueksi.

3.1.6 Tilannekuvan ylläpitäminen (pelastustoiminta ei käynnissä)

Tausta/kuvaus: Tilannekeskus ylläpitää ja välittää toiminta-alueen turvallisuustilannekuvaa. Tilannekeskus saa tiedokseen eri lähteiden ja monitoroinnin kautta informaatiota sekä välittää sitä tarvittaessa ohjeistusten mukaisesti.

Perustelu: Tilannekuvan ylläpitäminen on tärkeää, jotta pelastustoimi kykenee varautumaan toimintaympäristön muutoksiin, esimerkiksi säätilan muutosten aiheuttamiin uhkiin.

Kyvykkyys: Tilannekeskuksella on kyky luoda, ylläpitää ja jakaa alueen turvallisuustilannekuvaa sekä kyky käyttää tilanteen mukaisia ja kulloinkin tarvittavia tietojärjestelmiä, -palveluja ja ohjelmistoja. Se kykenee keräämään tilannetiedot (toimintaympäristö, sidosryhmät, pelastuslaitokset) sekä vastaanottamaan ja välittämään muun viranomaisen tai tahon tuottamaa tilannekuvaa. Tilannekeskus kykenee muodostamaan näistä yhdistetyn tilannekuvan ja jakamaan sitä sisäisesti ja ulkoisesti. Se kykenee tuottamaan, kokoamaan ja välittämään muille alueellisille tilannekeskuksille sekä valtakunnalliselle tilannekeskukselle niiden tarvitsemat tiedot.

Toimintamalli: Monitorointi ja tilannekuvan mukainen reagointi. Tilannekeskus koostaa omalta yhteistoiminta-alueeltaan pelastustoimen ja muiden tarvittavien toimijoiden tilannekuvan, joka välitetään tarvittaessa valtakunnalliselle pelastustoimen tilannekeskukselle erikseen sovittavan mallin ja ohjeistuksen mukaisesti. Tilannekeskus kokoaa viikoittain tietoon tulleiden viikkoraporttien ja uhkakuvien yhteenvedon. Tilannekeskus analysoi tulevan viikon valmiustilan ennalta sovittujen valmiusparametrien mukaisesti ja antaa ehdotuksen valmiudesta tiedoksi palvelualueensa pelastuslaitoksille.

3.1.7 Tilannekuvan ylläpitäminen (pelastustoiminta käynnissä)

Taustaa/kuvaus: Pelastustoiminnan aikaisella tilannekuvan ylläpidolla tilannekeskus tukee pelastustoiminnan johtajaa päätöksenteossa.

Perustelu: Onnettomuustilannekuvan ylläpidolla saavutetaan pelastustoiminnan johtajalle mahdollisimman luotettava kuva onnettomuuden etenemisestä sekä voimavaroista torjua uhkia ja lisävahinkoja. Realistinen, kerättyjen faktatietojen mukainen ja nopea tilannekuva mahdollistaa tehokkaan päätöksenteon pelastustoiminnassa.

”Jos pelastustoimintaan osallistuu useamman toimialan viranomaisia, tilanteen yleisjohtajana toimii pelastustoiminnan johtaja. Yleisjohtaja vastaa tilannekuvan ylläpitämisestä ja toiminnan yhteensovittamisesta...” (Pelastuslaki 379/2011 35 §.)

Kyvykkyys: Tilannekeskuksella on kyky edistää organisaation tilannetietoisuutta tilannekuvan muodostamisella, analysoinnilla sekä tietojen jakamisella kaikille päätöksentekotasolle. Tilannekeskuksella on myös kyky täydentää tilannetietoisuutta yhteistyöviranomaisten tai sidosryhmien kanssa. Tilannekeskus ylläpitää tilanteen aikaista tilanapäiväkirjaa, josta selviävät tilanteen kannalta tärkeimmät tiedot ja tehdyt toimenpiteet.

Toimintamalli: Tilannekeskus kirjaa tilanapäiväkirjaan olennaiset asiat esimerkiksi radioviestinnästä sekä toimenpiteistä, joita pelastustoiminnan johtaja tai muut tilanteessa mukana olevat tahot ovat toteuttaneet. Tilannekeskus voi myös tukea pelastustoiminnan johtajaa ylläpitämällä toimintajaotusta sekä seuraamalla käytössä olevia resursseja. Tilannekeskus voi tarvittaessa ehdottaa pelastustoiminnan johtajalle resurssi- tai vastemuutoksia, kuten esimerkiksi lähimpien lisä- ja erikoisresurssien hälyttämistä.

3.1.8 Pelastustoiminnan valmiuden ylläpito ja tehostaminen

Taustaa/kuvaus: Pelastustoiminnan valmiuden ylläpidolla tuetaan osaltaan alueiden pelastustoimen palvelutasopäätösten toteutumista. Valmiutta voi olla tarpeen tehostaa ennalta sovituissa tilanteissa, esimerkiksi säätilan muuttuessa vaaralliseksi.

Perustelu: ”Alueen pelastustoimi päättää palvelutasosta kuntia kuultuaan. Päätöksessä on selvitettävä alueella esiintyvät uhat, arvioitava niistä aiheutuvat riskit, määriteltävä toiminnan tavoitteet ja käytettävät voimavarat sekä palvelut ja niiden taso. Palvelutasopäätökseen tulee myös sisältyä suunnitelma palvelutason kehittämisestä.” (Pelastuslaki 379/2011 29 §.)

”Pelastustoimintaan kuuluu:

1. hälytysten vastaanottaminen;
2. väestön varoittaminen;
3. uhkaavan onnettomuuden torjuminen;

4. onnettomuuden uhrien ja vaarassa olevien ihmisten, ympäristön ja omaisuuden suojaaminen ja pelastaminen;
5. tulipalojen sammuttaminen ja vahinkojen rajoittaminen;
6. 1–5 kohdassa mainittuihin tehtäviin liittyvät johtamis-, viestintä-, huolto- ja muut tukitoiminnot.” (Pelastuslaki 379/2011 32 §.)

Kyvykkyys: Alueellisella tilannekeskuksella on kyky seurata ja tukea toimialueensa pelastuslaitosten valmiutta pelastustoimintaan. Päätöksen valmiuden kohottamisesta tekee pelastuslaitos, mutta tilannekeskuksella on kyky ehdottaa tarvittavia toimenpiteitä, kuten lisähälytyksiä tai tilanteessa sovituille tahoille tiedottamista. Tilannekeskuksella ja alueen pelastuslaitoksilla on yhtenäiset valmiuden kohottamisen parametrit, joiden perusteella tilannekeskus kykenee arvioimaan tilanteen vakavuutta ja mahdollisia toimenpiteitä.

Toimintamalli: Tilannekeskus seuraa pelastustoimintaan osallistuvien yksiköiden tehtävien vastaanottamista ja vahvuuksia siihen soveltuvien tietojärjestelmien avulla. Tilannekeskus tiedottaa pelastustoiminnan johtajaa hälyttämisessä havaitsemistaan epäkohdista. Pelastustoiminnan johtajan pyytäessä lisäresursseja tilannekeskus voi ehdottaa lähimpiä vapaana olevia ja tehtävään parhaiten soveltuvia. Valmiuden kohottaminen esimerkiksi vaarallisen säätilanteen toteutuessa tehdään ennalta sovittujen valmiuden kohottamisen parametrien mukaisesti. Tilannekeskuksen ja pelastuslaitosten väliset toimintamallit ovat yhtenäiset.

3.1.9 Pelastuslaitosten avunanto

Taustaa/Kuvaus: Tarvittaessa pelastuslaitokset avustavat toisiaan. Tilannekeskukselle on ensiarvoisen tärkeää tietää ja tunnistaa kunkin pelastuslaitoksen erityisosaaminen ja -kalusto. Tällöin tilannekeskus pystyy ohjaamaan avunpyynnöt tilanteeseen soveltuvalla pelastuslaitokselle. Mikäli pelastuslaitos pyytää apua naapuripelastuslaitoksilta tai yhteistoiminta-aluetta laajemmalla alueella, tilanteessa toimitaan ennalta sovitulla tavalla. Pelastustoimen valtakunnallinen tilanne-/johtokeskus on merkittävässä asemassa avunpyyntöjen koordinoinnissa.

Perustelu: ”Pelastuslaitoksen tulee tarvittaessa antaa apua toiselle pelastuslaitokselle pelastustoiminnassa ja laatia yhteistyössä tarpeelliset pelastuslaitosten yhteistyösuunnitelmat avun antamiseen varautumisesta sekä avun pyytämisestä ja antamisesta” (Pelastuslaki 379/2011 45 §).

Kyvykkyys: Tilannekeskus kykenee yhteistoimintaan naapurialueiden pelastuslaitosten kanssa esimerkiksi avunpyyntöjen välittämisen sekä erityiskaluston hälyttämisen osalta. Tilannekeskus kykenee välittämään myös sellaiset avun antamiseen ja pyytämiseen liittyvät päätökset, jotka eivät perustu hälytysohjeeseen. Tilannekeskuksen tulee tuntea alueen pelastuslaitosten HNS (Host Nation Support) -suunnitelmien pääsäännöt kansallisen ja kansainvälisen avun pyytämisestä ja vastaanottamisesta.

Toimintamalli: Tilannekeskus ylläpitää tietoa toiminta-alueellaan olevasta erityisosaamisesta ja -kalustosta. Tilannekeskus vastaanottaa apupyynnön pelastuslaitokselta ja välittää sen erityisosaamisen omaavalle pelastuslaitokselle. Avunannon toimintamalli on sovittu pelastuslaitosten kesken ennakoon ja sitä varten on luotu tarpeelliset ohjeistukset. Lisäksi on laadittu tarpeelliset yhteistyösopimukset. Tilannekeskus toteuttaa pelastuslaitosten hyväksymien HNS-suunnitelmien mukaisia toimintoja.

3.1.10 Viranomaisyhteistyö

Taustaa/kuvaus: Laaja-alainen viranomaisyhteistyö on ensiarvoisen tärkeää tehokkaan pelastustoimen tuottamisessa. Yhteistyöllä muiden viranomaisten kanssa kyetään luomaan ja ylläpitämään laajempaa tilannekuvaa ja kehittämään toimintoja kokonaisvaltaisesti. Viranomaisyhteistyö toimii aina kaksisuuntaisesti (mm. virka-apupyynnöt).

Perustelu: ”Valtion ja kunnan viranomaiset, laitokset ja liikelaitokset ovat velvollisia osallistumaan pelastuslaitoksen johdolla pelastustoiminnan suunnitteluun siten kuin pelastuslain 379/2011 47 §:ssä säädetään sekä toimimaan onnettomuus- ja vaaratilanteissa niin, että pelastustoiminta voidaan toteuttaa tehokkaasti” (Pelastuslaki 379/2011 46 §).

”Pelastusviranomainen voi antaa toimialaansa soveltuvaa virka-apua valtion tai kunnan viranomaisen ja laitoksen laissa säädetyn tehtävän suorittamiseksi” (Pelastuslaki 379/2011 50 §).

Kyvykkyys: Tilannekeskus kykenee tukemaan viranomaisyhteistyöhön liittyvää johtamista ja yhteensovittamista kaikilla päätöksentekotasolla. Tilannekeskuksella on kyky toimia linkkinä pelastustoiminnan johtajan ja yhteistyöviranomaisten välillä. Tilannekeskuksella on myös kyky yhteistoimintaan muiden viranomaisten ja yhteistyötahojen kanssa tilannekuvan luomiseksi ja ylläpitämiseksi. Tilannekeskus kykenee pelastustoiminnan johtajan päätöksellä pyytämään virka-apua muilta viranomaisilta. Tilanne-

keskuksella on kaikissa turvallisuustilanteissa tarvittavat välineet, yhteydet ja ohjeistukset yhteydenpitoon muiden viranomaisten kanssa. Sillä on kyky vastaanottaa virka-apupyynnöitä ja välittää ne asianosaiselle pelastuslaitokselle.

Toimintamalli: Tilannekeskus voi ottaa yhteyttä tarvittaviin viranomaisiin, ohjata heidät oikeaan puheryhmään ja kertoa tilannekuvaa tehtävästä tai onnettomuudesta. Pelastustoiminnan johtaja päättää muille viranomaisille annettavista tehtävistä. Tilannekeskus vastaanottaa virka-apupyynnöitä ja pyytää virka-apua muilta viranomaisilta. Toiminta on kaksisuuntaista. Tilannekeskuksen tulee olla tiiviissä yhteistyössä myös muiden viranomaisten tilannekeskusten kanssa. Säännöllinen yhteydenpito tilannekeskusten välillä helpottaa, parantaa ja nopeuttaa viranomaisten välistä yhteistyötä. Esimerkiksi viikoittain järjestettävät eri viranomaisten yhteiset tilannekuvapalaverit ovat keino ylläpitää tarvittavaa osaamista yhteydenpitoon ja tulla tutuiksi.

3.1.11 Mahdolliset erityisvastuualueet

Taustaa/kuvaus: Alueelliselle tilannekeskukselle voidaan antaa erityisvastuualueena jonkin tietyn erityisosaamisen hallinta. Mahdollisia erityisosaamisia voisivat olla esimerkiksi öljyntorjunta vesistöissä / merellinen toiminta, metsäpalojen johtamisen tukeminen / erityiskaluston hallinta tai vaarallisten aineiden onnettomuuksien / CBRNE-tilanteiden johtamisen tukeminen. Alueellisen tilannekeskuksen erityisosaamiset voivat muodostua sen yhteistoiminta-alueen sisältämistä erityistarpeista tai valtakunnallisesti sovittujen toimintamallien kautta.

Perustelu: Tiettyjen toimintojen keskittäminen on järkevää taloudellisesti ja henkilöstön osaamisen kannalta. Erityisvastuualueet voidaan määritellä esimerkiksi asetuksella tai muulla toimialaa koskevalla ohjeistuksella.

Kyvykkyys: Alueellinen tilannekeskus kykenee tukemaan pelastustoiminnan johtajaa erityisosaamista vastaavissa tehtävissä erikseen sovitulla toimialueella ja mahdollisesti myös valtakunnallisesti. Erityisosaamista annetaan tarpeen mukaan muille alueellisille tilannekeskuksille tai valtakunnalliselle johtokeskukselle. Alueellinen tilannekeskus kykenee ylläpitämään erityisosaamista muun muassa ajantasaisella ja kohdennetulla koulutuksella.

Toimintamalli: Erityisvastuualueen omaava alueellinen tilannekeskus tuottaa tarvittavaa tukipalvelua ennalta sovitun mallin mukaisesti. Tukea annetaan ensisijaisesti pelastustoimen tarpeisiin, mutta myös muiden viranomaisten toimintaa tuetaan parhaan kyvyn mukaan.

3.2 Alueelliset tukitoiminnot

3.2.1 Väestön varoittaminen, vaaratiedottaminen

Taustaa/Kuvaus: Väestön varoittaminen on yksi tärkeimpiä ensitoimenpiteitä tilanteissa, joissa onnettomuus aiheuttaa vaaraa laajalla alueella. Väestön varoittamista voidaan toteuttaa useilla eri keinoilla, kuten väestövaroittimilla, vaaratiedoilla, 112-Suomi-sovelluksella, muilla mediatiedoilla, sosiaalisen median julkaisuilla tai niin sanotulla ovelta ovelle -tiedottamisella. Tilannekeskus tukee pelastustoiminnan johtajaa väestön varoittamisen tehtävässä annettujen toimeksiantojen mukaisesti.

Perustelu: "Alueen pelastustoimi vastaa pelastustoimen palvelutasosta ja pelastuslaitoksen toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä sekä muista tässä laissa sille säädettyistä tehtävistä" (Pelastuslaki 379/2011 27 §).

"Pelastustoimintaan kuuluu: ... 2) väestön varoittaminen, ... 6) 1–5 kohdassa mainittuihin tehtäviin liittyvät johtamis-, viestintä-, huolto- ja muut tukitoiminnot" (Pelastuslaki 379/2011 32 §).

"Hätäkeskuslaitoksen tehtävänä on: ... 2) ... väestön varoittamistoimenpiteiden käynnistäminen äkillisessä vaaratilanteessa sekä muut viranomaisten toiminnan tukemiseen liittyvät tehtävät..." (Laki hätäkeskustoiminnasta 692/2010 4 §).

"Hätäkeskuslaitos vastaanottaa ja välittää vaaratietoita sekä avustaa vaaratiedotteiden kääntämisessä toiselle kansalliskielelle ..." (Laki hätäkeskustoiminnasta 692/2010 4a §).

Kyvykkyys: Tilannekeskuksella on kyky toteuttaa pelastustoiminnan johtajan antamia toimeksiantoja väestön varoittamiseksi. Tilannekeskuksen tulee kyetä käynnistämään tarvittavat väestön varoittamisen menettelyt (mm. väestöhälyttimet, viestinnälliset keinot sekä muut väestön varoittamisen menetelmät) viivytyksettä ja jatkaa niitä tarpeellisen ajan yhteistyössä Hätäkeskuslaitoksen kanssa. Tilannekeskus kykenee seuraamaan alueen väestönvaroitinjärjestelmän tilaa. Tilannekeskus kykenee laatimaan ja välittämään kaksikielisen vaaratiedotteen pelastustoimelle annettujen ohjeiden mukaisesti. Saamenkielisellä alueella vaaratiedote annetaan myös saamen kielellä. Tilannekeskuksella on myös kyky tiedottaa yhteistyöviranomaisia ja muita sidosryhmiä onnettomuustilanteista.

Toimintamalli: Tilannekeskuksella on valmiit mallit ja ohjeistukset eri tiedottamiskanavissa toimimiseen, esimerkiksi valmiit vaaratiedotepohjat onnettomuustyyppittäin.

Tilannekeskus laatii vaaratiedotteen pelastustoiminnan johtajan ohjeistuksen mukaisesti ja toimittaa sen Hätäkeskuslaitokselle edelleen välitettäväksi.

3.2.2 Logistiikka- ja huoltotoimintojen ylläpito

Taustaa/Kuvaus: Operatiiviset tilanteet vaativat huolto- ja logistiikkatoimintojen käynnistämistä ja ylläpitoa. Logistiikka- ja huoltotoimintojen osalta voidaan tukeutua alueellisiin sidosryhmiin. Mahdollisia sidosryhmiä voivat olla esimerkiksi sopimuspalokuntien muonituspalvelut, linja-autoyritykset (mahdolliset suojaväistöt/evakuoinnit), kuljetus-/maansiirtoyritykset sekä polttoaineen jakelusta vastaavat yritykset.

Logistiikka- ja huoltopalveluiden sekä operatiiviseen toimintaan osallistuvien tarvitsemien huoltotoimien (ravinto, vesi, varusteet...) toimivuudella on suuri merkitys operatiivisen tehtävän onnistumisen kannalta. Pitkäkestoisissa tehtävissä niiden merkitys korostuu.

Perustelu: Onnettomuustilanteissa työskentely voi olla raskasta ja vaativaa. Huollon ja logistiikan toimivuus luo edellytykset henkilöstön jaksamiselle ja työtapaturmien ehkäisemiselle. Tilanteen vaatima kalusto saatetaan myös joutua viemään logistisesti vaikeasti saavutettavaan ja olosuhteiltaan hankalaan paikkaan esimerkiksi metsäpalotilanteissa.

Kyvykkyyks: Tilannekeskus kykenee käynnistämään ja ylläpitämään operatiivisten tilanteiden vaatimia logistiikka- ja huoltopalveluja. Tilannekeskus kykenee ylläpitämään logistiikka- ja huoltopalveluja tarjoavien sidosryhmien ajantasaisia yhteystietoja.

Toimintamalli: Pelastustoiminnan johtaja päättää tarvittavien logistiikka- ja huoltotoimintojen järjestämisestä. Tilannekeskus tukee pelastustoiminnan johtajaa logistiikka- ja huoltotoimintojen käytännön järjestelyissä.

3.2.3 Palontutkinta

Tausta/kuvaus: Pelastuslaitokset käynnistävät palontutkinnan ennalta sovituissa tilanteissa. Tilannekeskus käynnistää palontutkintatoimet pelastustoiminnan johtajan pyynnöstä. Tilannekeskus tukee palontutkintaa jakamalla onnettomuus-/tilannetietoa palontutkintaryhmälle.

Perustelu: Tilannekeskus toimii rajapintana yhteistoimintaviranomaisille ja -sidosryhmille sekä jakaa jatkuvaa ajantasaista tilannekuvaa. Tilannekeskuksen tilannekuva ja -

tietous saattavat olla palontutkinnan sekä palonsyyn tutkinnan kannalta tärkeää informaatiota.

Kyvykkyys: Tilannekeskus ymmärtää ja tuntee palontutkinnan tehtävät ja merkityksen. Se tietää palontutkinnan käynnistämisen perusteet sekä käynnissä olevat teematutkinnot (esim. kaikki rakennuspalot tutkitaan tms.) Tilannekeskus kykenee avustamaan ryhmän tavoittamisessa sekä tarvittaessa tekemään hälyttämisen valmiiden toimintamallien ja yhteystietojen pohjalta. Sillä on kyky tukea tutkintaryhmän työtä esimerkiksi eri sidosryhmien yhteystietojen osalta ja antaa tutkintaryhmälle tilanteeseen liittyvää informaatiota.

Toimintamalli: Yleensä pelastustoiminnan johtaja arvioi ja antaa tehtävän palontutkijoille. Tilannekeskus pystyy antamaan palontutkijoille tarvittavan hälytyksen/herätteen sovituilla välineillä (esim. Secapp, Whatsapp, Signal). Sillä on valmiit hälyttämisen ja tukemisen toimintamallit sekä yhteystietojen jatkuva, rutiinimainen ylläpito ja hallinta.

3.2.4 Pelastusviranomaisen tiedonsaantioikeuksien käyttäminen

Taustaa/kuvaus: Pelastusviranomaisen tiedonsaantioikeuksien käyttämisellä kyetään tukeman pelastustoiminnan johtajaa onnettomuustilanteissa. Tilannekeskuksen tulee saada tarkoituksenmukaista tietoa (mm. tehtävätiedot) myös oman toimialan vallitsevasta tilannekuvasta.

Perustelu: "Pelastusviranomaisella on sille tässä laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi oikeus salassapitosäännösten estämättä saada maksutta pelastustoiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa sekä pelastustoimelle säädettyjen valvontatehtävien hoitamisessa tarpeellisia tietoja" (Pelastuslaki 379/2011 89 §).

Kyvykkyys: Tilannekeskuksella on kyky käyttää pelastustoimintaan liittyviä tiedonsaantioikeuksia erilaisissa onnettomuustilanteissa ja kyky jakaa tietoa pelastustoiminnan johtajalle. Tilannekeskuksella on kyky valvoa tiedonhaun oikeellisuutta. Tiedonsaantioikeuksissa tulee huomioida myös oman toimialan tuottama tieto. Tilannekeskuksen tulee päästä tarkastelemaan tehtävän suorittamisen kannalta tarpeellisia tietoja.

Toimintamalli: Eri rekistereistä saatavan tiedon käsitteleminen ja jakaminen pelastustoiminnan johtajalle on ohjeistettu tilannekeskuspäivystäjille. Tilannekeskuksen päivystäjät on nimetty pelastusviranomaisiksi, jotta tietojen hakeminen eri rekistereistä on sallittua pelastusviranomaisen tiedonsaantioikeuksien mahdollistamalla tavalla.

3.2.5 Viestintä

Alueellinen tilannekeskus tukee pelastuslaitosten ohjausta, neuvontaa ja turvallisuusviestintää. Viestintä jaetaan ulkoiseen ja sisäiseen viestintään. Sisäisellä viestinnällä tarkoitetaan alueellisen tilannekeskuksen ja pelastuslaitosten sekä sidosryhmien keskinäistä viestintää. Ulkoisella viestinnällä tarkoitetaan alueellisen tilannekeskuksen tuottamaa kansalaisille, sidosryhmille ja medialle suunnattua viestintää.

Pelastustoiminnan johtamisjärjestelmällä toteutettavaa viestintää ovat onnettomuuksiin tai niiden uhkaan liittyvä viestintä: vaaratiedote, yleinen vaaramerkki, media- ja jatkotiedotteet, pelastuslaitoksen sisäinen viestintä sekä viestintä yhteistoimintatahoille (ml. viranomaisilmoitukset).

Tilannekeskuksessa monitoroidaan jatkuvasti eri tietolähteitä ja monitorointia laajennetaan tai muutetaan tarpeen mukaan. Monitoroinnilla tarkoitetaan tässä yhteydessä erilaisten tietolähteiden seurantaa. Monitoroinnin tarkoituksena on saada luotettava tilannekuva onnettomuudesta tai alueen yleisturvallisuudesta. Luotettavan tilannekuvan perusteella on mahdollista tehdä etupainotteisesti valmiuteen liittyviä toimenpiteitä.

3.2.6 Sisäinen viestintä

Tilannekeskus tuntee alueensa pelastuslaitosten käyttämät viestintäkeinot. Tilannekeskus tietää väylät, joiden kautta viestitetään eri yhteistyöviranomaisille ja sidosryhmille. Tilannekeskuksella on myös tiedossa keinot, joiden kautta viestitetään tarvittaessa valtakunnalliselle tilanne-/johtokeskukselle. Alueellisessa tilannekeskuksessa on perehdytty pelastuslaitosten viestiohjeisiin ja osataan hyödyntää niitä.

Tausta/kuvaus: Tilannekeskus toimii rajapintana yhteistoimintaviranomaisten ja muiden sidosryhmien suuntaan sekä toimii tilannekuvan tuottajana. Onnettomuus-, häiriö- ja kriisitilanteissa tilannekeskus tukee viestinnän teknisen ja sisällöllisen tuotannon toteuttamisessa ja/tai ottaa vastuulle viestintää pelastustoiminnan johtajan ohjeistuksen mukaisesti (johtokeskus). Sisäistä viestintää tehdään eri kanavia (mm. Virve, Peke, Kejo, sähköposti, puhelin, viestisovellukset, Intra- ja Internet) hyödyntäen. Tilannekeskuksessa on sovitut menetelmät ja välineet tilannetietojen vastaanottamiseen eri yhteistyöviranomaisilta sekä tietoturvalliseen tilannekuvan jakamiseen pelastuslaitoksen sisällä ja yhteistoimintatahoille.

Perustelu: Alueellinen tilannekeskus tuottaa ja jakaa informaatiota itsenäisesti ja/tai pelastustoiminnan johtajan antaman ohjeistuksen mukaan. Se ylläpitää ja tarjoaa

käyttöön yhteistoimintaviranomaisten ja muiden tahojen yhteystietoja. Tilannekeskus toimii alueen sisäisten ja operatiiviseen toimintaan liittyvien puheluiden, viestiliikenteen ja muun informaation välittäjänä.

Kyvykkyys: Alueellisella tilannekeskuksella on kyky käyttää tarpeellisia analogisia ja digitaalisia viestintävälineitä, puhelinjärjestelmiä, mobiililaitteita ja niiden sovelluksia. Se ymmärtää jakeluryhmät ja osaa käyttää Virve-viestintään liittyviä laitteita. Tilannekeskus kykenee välittämään alueen sisäisiä puheluita ja yhteystietoja. Lisäksi se kykenee tuottamaan ja jakamaan (saadusta, haetusta, saapuneesta tilanneinformaatiosta) sisäistä viestintää sidosryhmille sekä yhteistoimintatahoille, esimerkiksi muille viranomaisille ja valtionhallinnolle.

Toimintamalli: Tilannekeskus vastaanottaa ja lähettää informaatiota sisäisille yhteistoimintatahoille ja sidosryhmille. Onnettomuus-, häiriö- ja kriisitilanteissa toimitaan pelastustoiminnan johtajan pyynnön ja ohjeistuksen mukaisesti sekä tuetaan tilanneviestintää. Muulloin toimitaan sovittujen alueellisten toimintamallien ja suunnitelmien mukaan. Tärkeitä ovat yhteystietojen sekä viestintävälineiden jatkuva, rutiinimainen ylläpito ja hallinta.

3.2.7 Ulkoinen viestintä

Alueellinen tilannekeskus kykenee tuottamaan tilanteen mukaista ja viestiliikenteeseen pohjautuvaa ulkoista onnettomuusviestintää käytettävissä oleviin ja parhaiten tavoitaviin kanaviin. Alueellinen tilannekeskus kykenee tuottamaan muuta turvallisuusviestintää ja neuvontaa, laatimaan tiedotteita sekä aloittamaan tiedotustilaisuuden järjestelyyn liittyviä toimenpiteitä. Tilannekeskuksella on kyky havaita disinformaatiota ja torjua väärän tiedon leviämistä omalta osaltaan.

Tausta/kuvaus: Onnettomuus-, häiriö- ja kriisitilanteissa tilannekeskus tukee viestinnän teknisen ja sisällöllisen tuotannon toteuttamisessa ja/tai ottaa vastuulle viestintää pelastustoiminnan johtajan ohjeistuksen mukaan. Tilannekeskus monitoroi yleistä turvallisuustilannekuvaa ja suorittaa tilannekuvan mukaista/vaativaa ulkoista viestintää. Muu ulkoinen viestintä perustuu pienimuotoiseen turvallisuusviestintään, tiedottamiseen ja median palvelemiseen. Ulkoista viestintää suoritetaan muun muassa tilanetiedotteita, Internetiä, sosiaalista mediaa sekä paikallista, alueellista ja valtakunnallista mediaa hyödyntäen.

Perustelu: ”Pelastuslaitoksen tulee huolehtia alueellaan pelastustoimelle kuuluvasta ohjauksesta, neuvonnasta ja turvallisuusviestinnästä, jonka tavoitteena on tulipalojen

ja muiden onnettomuuksien ehkäiseminen ja varautuminen onnettomuuksien torjuntaan sekä asianmukainen toiminta onnettomuus- ja vaaratilanteissa ja onnettomuuksien seurausten rajoittamisessa...” (Pelastuslaki 379/2011 27 §).

”Viranomaisen on tiedotettava toiminnastaan ja palveluistaan sekä yksilöiden ja yhteisöjen oikeuksista ja velvollisuuksista toimialaansa liittyvissä asioissa” (Hallintolaki 434/2003 20 §).

Tilannekeskus tuottaa ja jakaa onnettomuusviestintää, tiedotteita sekä informaatiota muun muassa varautumisesta. Se tekee turvallisuusohjeistusta ja -neuvontaa sekä viranomais- ja onnettomuusviestintää eri kanavissa.

Kyvykkyys: Alueellinen tilannekeskus kykenee tuottamaan vastaanotetusta informaatiosta tilanteen mukaista, viestiliikenteeseen ja -välineisiin pohjautuvaa ulkoista viestintää käytettävissä oleviin ja parhaiten tavoitaviin kanaviin. Se kykenee tuottamaan onnettomuus- ja turvallisuusviestintää, laatimaan tiedotteita sekä aloittamaan tiedotustilaisuuden järjestelyt. Tilannekeskus kykenee aloittamaan ja tarvittaessa toteuttamaan sekä ottamaan omalle vastuulle (pelastuslaitoksen johtokeskuksen tai pelastustoiminnan johtajan päätöksellä) ulkoisen viranomais- ja onnettomuusviestinnän. Tilannekeskuksella on kyky tukea pelastuslaitoksen ohjausta, neuvontaa ja turvallisuusviestintää. Se ymmärtää ja tuntee sekä osaa valita käytettävät viestintätavat ja -kanavat. Sillä on kyky tuottaa oikeellista ja tilanteen mukaista tekstiä sekä julkaista sitä sekä ymmärtää turvallisuusviestinnän perusteet (miksi, mitä, milloin). Tilannekeskus osaa laatia häiriötilanne- ja onnettomuustiedotteita sekä ymmärtää niiden jakelukanavat. Tilannekeskus kykenee laatimaan/pyytämään oikaisuja median julkaisemiin tietoihin sekä reagoimaan havaittuun disinformaatioon.

Toimintamalli: Onnettomuus-, häiriö- ja kriisitilanteissa toimitaan pelastustoiminnan johtajan antaman tehtävän ja ohjeistuksen mukaisesti. Muulloin toimitaan alueellisesti sovittujen toimintamallien ja viestintäsuunnitelmien mukaan. Tilannekeskus käyttää pelastuslaitosten ja/tai tilannekeskuksen viestintään valittuja jakelukanavia.

3.2.8 Monitorointi – tietolähteiden seuranta

Tausta/kuvaus: Alueellinen tilannekeskus seuraa eri tietolähteitä, -kanavia ja uutisointia aktiivisesti onnettomuus-, häiriö- ja kriisitilanteissa. Tilannekeskus vastaanottaa ja monitoroi jatkuvasti (24/7) eri tietolähteiden ja kanavien tuottamaa, alueellista ja valtakunnallista informaatiota (mm. sähköposti, viestiliikenne, media, uutisointi).

Perustelu: Tietolähteiden seurannalla pyritään luomaan luotettava tilannekuva. Tietolähteiden seurannalla muodostettua tilannekuvaa välitetään sisäisesti sekä tarvittavilta osin tilannekeskuksen muuhun toimintaympäristöön. Tietolähteiden informaatiota hyödynnetään onnettomuustilanteissa sekä ulkoisessa viestinnässä.

Kyvykkyys: Tilannekeskuksella on kyky ymmärtää tietolähteiden tarve tilannekuvan muodostamisessa. Se ymmärtää yhteiskunnallisen, tiedotuksellisen viestinnän merkityksen ja toiminnan häiriö- ja onnettomuustilanteissa. Alueellinen tilannekeskus kykenee reagoimaan yleisen turvallisuustilannekuvan muutoksiin. Tilannekeskus kykenee seuraamaan ja analysoimaan jatkuvasti luotettavien lähteiden uutisointia ja muuta informaatiota. Se kykenee vastaanottamaan ja analysoimaan eri tietolähteiden sisältämän tiedon ja luotettavuuden. Tilannekeskuksella on kyky muodostaa yleisen turvallisuuden tilannekuva analysoimansa tiedon perusteella. Se kykenee välittämään eri tietolähteistä saapunutta informaatiota tarvittaville tahoille ja sidosryhmille ja ymmärtää mediaseurannan ja informaation hyödyntämisen merkityksen (mm. uutisointi, some, Internet) häiriö- ja onnettomuustilanteissa. Tarvittaessa tilannekeskus kykenee reagoimaan disinformaatioon ennalta suunnitellulla tavalla.

Toimintamalli: Onnettomuus-, häiriö- ja kriisitilanteissa seurataan luotettavia tietolähteitä ja mediaa aktiivisesti. Seuranta jatkuu myös tilanteen jälkeen. Tarvittaessa pelastustoiminnan johtajaa informoidaan tehdyistä havainnoista, myös mahdollisesta disinformaatiosta. Toimintaan reagoidaan pelastustoiminnan johtajan pyynnön ja ohjeistuksen mukaisesti. Operatiivisten tilanteiden ulkopuolella suoritetaan aktiivista uutisoinnin ja eri kanavien jatkuvaa seurantaa. Tavoitteina ovat turvallisuustilannekuvan jatkuva ylläpitäminen sekä mahdollisten riskiskenaarioiden ennakointi. Tarvittaessa tilannekeskus tekee/pyytää oikaisuja median julkaisemiin tietoihin sekä reagoi havaittuun disinformaatioon.

3.2.9 Median hallinta ja palvelut

Tausta/kuvaus: Onnettomuustilanteessa media on aktiivinen, ja pelastustoiminnan johtaja saa useita yhteydenottoja. Tarvittaessa alueellinen tilannekeskus tukee pelastustoiminnan johtajaa median hallinnassa ja palvelemisessa.

Perustelu: Pelastustoiminnan johtaja saa onnettomuustilanteessa suoria yhteydenottoja useilta eri medioilta. Tilannekeskus palvelee mediaa pelastustoiminnan johtajan ohjeistuksen mukaisesti ja toimii tarvittaessa yhdyspintana mediaan sekä ohjaa yhteydenottoja muun muassa aikatauluttamalla tiedotteita.

Kyvykkyys: Tilannekeskus ymmärtää median merkityksen toimintaympäristölle ja tuntee median toimintatavat. Häiriö- ja onnettomuustilanteissa se kykenee palvelemaan mediaa pelastustoiminnan johtajan ohjeistuksen mukaisesti. Tilannekeskus kykenee tarvittaessa informoimaan, tiedottamaan ja opastamaan mediaa häiriötilanteisiin varautumisessa. Sillä on kyky laatia ja tuottaa onnettomuus- ja turvallisuusviestintää sekä tiedotteita. Tilannekeskus kykenee aloittamaan tiedostustilaisuuden vaatimat toimenpiteet ja kykenee lähettämään alueelliset ja valtakunnalliset mediaajakelut sähköpostilla tai muulla sovitulla tavalla.

Toimintamalli: Tilannekeskus toteuttaa pelastustoiminnan johtajalta saatujen ohjeiden ja tilanteen mukaista mediaviestintää. Se ylläpitää ajantasaiset alueellisen ja valtakunnallisen median yhteystiedot. Median tukitoiminnoilla pyritään saamaan pelastustoiminnan johtajalle aikaa varsinaisen tehtävän suorittamiseen.

3.2.10 Pelastusviranomaisille saapuvat ilmoitukset

Tausta/kuvaus: Pelastuslaitokset ja tilannekeskukset vastaanottavat kansalaisten, yritysten ja muiden tahojen tekemiä ilmoituksia pelastusviranomaiselle. Osa ilmoituksista tulee tiedoksi ja/tai toimeksi suoraan tilannekeskukseen. Tilannekeskuksella tulee olla jatkuva tilannekuva esimerkiksi alueen yleisötapauksista ja runsaasti savua muodostavista poltoista.

Perustelu: Tilannekeskuksen tulee pystyä luomaan yleistä turvallisuustilannekuvaa esimerkiksi alueen tapahtumien perusteella.

Kyvykkyys: Tilannekeskus kykenee vastaanottamaan, priorisoimaan, käsittelemään ja jakamaan saapuneet ilmoitukset/informaation oikeille tahoille. Se ymmärtää ilmoitusten toiminnallisen merkityksen ja osaa analysoida niiden tietosisällön ja vaikutukset tilannekeskuksen, pelastuslaitosten ja toimintaympäristön toimintaan.

Toimintamalli: Ilmoituksia vastaanotetaan, käsitellään ja lähetetään edelleen alueellisesti ja pelastuslaitoskohtaisesti sovitun käytännön sekä ohjeistuksen mukaisesti. Esimerkiksi tilannekeskusalueen tapahtumien tulee olla tilannekeskuksen tiedossa. Ilmoitusten perusteella tilannekeskus tekee tarvittavia ja ennalta sovittuja toimenpiteitä esimerkiksi Karttapiste-kenttäjohtajajärjestelmään tulentekoilmoituksen mukaisesti. Tilannekeskuksessa seurataan paloilmoitinlaitteistojen toimintakuntoa ja -kykyä (esim. irti-kytkennät) siltä osin, kuin on sovittu alueen pelastuslaitosten ja Hätäkeskuslaitoksen kanssa. Alueen pelastuslaitoksille saapuvat ilmoitukset ohjataan tarvittaville tahoille

(pelastuslaitokset, tilannekeskus) automatisoidulla jakelulla. Jakelulistat sekä edelleenvälitys- ja ohjausvastuut sovitaan erikseen pelastuslaitosten ja tilannekeskuksen kesken.

3.2.11 Neuvonta, chatbot-palvelu

Tausta/kuvaus: Pelastuslaitokset vastaanottavat kansalaisten ja yritysten kyselyjä, kysymyksiä ja palautetta. Suuri osa kyselyistä on valtakunnallisesti yhteneväistä tai ajankohtaan/tapahtumaan liittyvää (esim. ilotulitukset). Tilannekeskukset voivat tarvittaessa tukea pelastuslaitosten ennaltaehkäisevää ja onnettomuustilanteisiin liittyvää ulkoista neuvontaa. Lisäksi tilannekeskuksesta voidaan tuottaa pienimuotoista turvallisuusviestintää, jolla pyritään ennaltaehkäisemään onnettomuuksia. Pääasiallinen vastuu neuvonnan ja turvallisuusviestinnän järjestelyistä pysyy edelleen pelastuslaitoksilla.

Perustelu: Kansalaisille tarjottavaa palvelua voidaan parantaa tukemalla pelastuslaitosten neuvontapalveluja esimerkiksi jakamalla toimintaohjeita tilanteen vaatimalla tavalla.

Kyvykkyys: Alueellinen tilannekeskus kykenee tukemaan valtakunnallisesti verkottuneen neuvonnan ja turvallisuusviestinnän tuottamista alueellisesti sekä yhteistyössä muiden tilannekeskusten ja pelastuslaitosten kanssa. Tarvittaessa tilannekeskus kykenee avustamaan verkottuneen chatbot-palvelun sisällön tuotannossa, mikäli tämän tyyppinen palvelu otetaan käyttöön valtakunnallisesti. Kyseinen toiminta on kuitenkin toisarvoista eikä saa haitata tilannekeskuksen pääasiallisten tehtävien hoitamista.

Toimintamalli: Tilannekeskus antaa valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti tuotettua neuvontaa sekä tekee turvallisuusviestintää erilaisia viestintäkanavia hyödyntäen, siten kuin siitä on sovittu valtakunnallisesti ja alueellisesti pelastuslaitosten kesken. Mahdollinen valtakunnallisesti käyttöön otettava chatbot-palvelu voisi tulevaisuudessa palvella kansalaisia peruskysymyksissä. Palvelun ylläpito ja pääasiallinen käyttö olisi syytä vastuuttaa yhdelle tilanne-/johtokeskukselle. Tarvittaessa muut tilannekeskukset ja pelastuslaitosten itsenäiset neuvontapalvelut tukevat tätä toimintaa. Yksi valtakunnallinen chat-/chatbot-palvelu pystyisi kattamaan koko pelastustoimen peruskysymykset. Alueellista tietoa vaativat tarkemmat kysymykset osattaisiin ohjata oikean pelastuslaitoksen asiasta vastaavalle taholle.

3.3 Tekniset toiminnot

3.3.1 Tekninen tilannekuva

Taustaa/kuvaus: Tilannekuva järjestelmien toiminnasta on tärkeä tilannekeskuksen toiminnan kannalta. Tieto eri teknisten järjestelmien toiminnasta ja niissä esiintyvistä häiriöistä vaikuttaa tilannekeskuksessa tuotettuun palveluun ja siihen, miten palvelu tuotetaan. Samat järjestelmät ovat laajalti käytössä myös pelastustoimen operatiivisella puolella, joten nopea reagointi järjestelmien häiriötilanteisiin voi vaikuttaa suoraan pelastustoiminnan tehokkuuteen.

Perustelu: Suurin osa tilannekeskuksen perustoiminnoista ja suorituskyvystä perustuu teknisiin ratkaisuihin ja järjestelmiin. Tilannekeskuksen tulee säilyttää ja ylläpitää toimintakykynsä mahdollisimman pitkälle itsenäisesti. Teknisten järjestelmien häiriötilanteisiin on varauduttava ja toimintaa on kyettävä jatkamaan mahdollisimman hyvin häiriöistä huolimatta.

Kyvykkyys: Alueellisella tilannekeskuksella on kyky koota tekninen tilannekuva alueeltaan. Teknisen tilannekuvan ylläpitämisellä havaitaan mahdolliset häiriöt eri järjestelmissä ajoissa. Niihin on myös kyky reagoida. Alueellinen tilannekeskus kykenee tiedottamaan havaitsemistaan häiriöistä kaikkia niitä tahoja, joita häiriö koskettaa ja joiden kanssa tiedottamisesta on sovittu.

Toimintamalli: Tilannekeskuspäivystäjä seuraa tilannekeskuksessa käytettävien palvelujen toimintaa ja raportoi niissä esiintyvistä häiriöistä. Teknisten järjestelmien häiriötiedotteet tulee saattaa tiedoksi alueelliseen tilannekeskukseen. Häiriön luonteesta riippuen tilannekeskuspäivystäjä voi yrittää ratkaista häiriötilannetta myös itse. Mikäli omat tiedot, taidot tai käyttöoikeudet eivät riitä ongelman ratkaisemiseksi, tilannekeskuspäivystäjällä on kyseisen järjestelmän ylläpidon yhteystiedot ja hän välittää tiedot ongelmasta järjestelmästä vastaavalle taholle.

3.3.2 Viestiliikenne- ja ICT-laitteiden ylläpito ja huolto

Tausta/kuvaus: Tilannekeskus käyttää, ylläpitää ja huoltaa erilaisia teknisiä laitteistoja annetun ohjeistuksen sekä laitevaatimusten mukaisesti.

Perustelu: Tilannekeskuksen laitteiden tulee olla jatkuvasti toimintakunnossa ja mahdolliset korjaukset ja vikailmoitukset tulee tehdä välittömästi 24/7. ICT- ja viestintävälitteet ovat laitteita, joihin tulee usein yllättäviä vikoja. Huolto- ja ylläpitotoimien tulee olla päivä-, viikko- ja kuukausitasolla tapahtuvaa rutiininomaista ja ennakkoon suunniteltua sekä ohjeistettua toimintaa. Säännöllinen huolto ja ylläpito takaavat paremman todennäköisyyden häiriöttömään toimintaan.

Kyvykkyys: Tilannekeskuksella on tekninen osaaminen ja kyvykkyys, jolloin ymmärretään laitteiden vikaantumisen mahdollisuus. Tilannekeskus huolehtii laitevaatimusten sekä ennalta laaditun ohjeistuksen mukaisesti laitteiden huolto- ja ylläpitotoimista. Tilannekeskus kykenee tekemään itsenäisesti laitteisiin pieniä huoltotoimenpiteitä ja päivityksiä. Se kykenee selviytymään itsenäisesti niin sanotuista pienistä vikatilanteista ja ilmoittamaan vikaantuneista laitteista oikealle taholle ja aloittamaan vaihtoehtoisten laitteiden käyttämisen. Tilannekeskuksella on tarvittavaa osaamista varalaitteiden vaihtamiseksi. Tilannekeskuksella tulee olla huoltosopimukset kriittisten laitteiden ja järjestelmien kuntoon saattamisessa.

Toimintamalli: Tilannekeskus huolehtii laitteistojen jatkuvasta toimivuudesta, korjaa itsenäisesti pienet vikatilat sekä tekee tarvittavat vikailmoitukset ja huoltopyynnöt välittömästi. Tilannekeskustoiminnasta vastaavan pelastuslaitoksen on huolehdittava tarvittavista huoltosopimuksista palveluntuottajien kanssa, jotta kriittiset ja kiireelliset palvelupyynnöt voidaan toteuttaa viivytyksettä.

3.3.3 Pelastustoimintaan liittyvien tietokantojen ja palvelujen ylläpito

Tausta/kuvaus: Alueellisen tilannekeskuksen käytössä on erilaisia tietokantoihin perustuvia järjestelmiä ja palveluja.

Perustelu: Tietokannoilla hallitaan ja ylläpidetään pelastustoiminnan kannalta kriittistä tietoa ja informaatiota. Oikea ja nopeasti saatavilla oleva tieto voi olla merkityksellistä pelastustoiminnan onnistumisen kannalta.

Kyvykkyys: Tilannekeskus osaa hyödyntää ja käyttää käytössään olevia tietokantoja ja tietolähteitä sekä ymmärtää niistä saatavan ja käytettävissä olevan informaation sisällön. Se osaa päivittää sekä ylläpitää tarvittavia tietokantoja ja palveluja sekä kykenee hakemaan tietosisältöjä.

Toimintamalli: Tilannekeskus vastaa oman vastualueensa tietokantojen sekä niihin liittyvien tietosisältöjen ylläpidosta. Poikkeuksena on varsinainen pääkäyttö, joka on

erillinen toiminto. Tilannekeskuksen pääasiallisena vastuuna on tietojen oikeellisuuden, ajantasaisuuden ja saatavuuden varmistaminen.

3.3.4 Pelastustoimintaan liittyvien tiedostojen ja tietojärjestelmien ylläpito

Tausta/kuvaus: Tilannekeskus käsittelee keskeisimpiä pelastustoiminnan tiedostoja ja tietojärjestelmiä sekä niiden tietosisältöjä. Tiedostojen ja tietojen keskitetty säilyttäminen mahdollistaa ajantasaisen tiedon saatavuuden.

Perustelu: Tilannekeskuksessa on paljon datamassaa, jota tulee ylläpitää ja hallinnoida jatkuvasti ja rutiininomaisesti. Tiedon ja tietosisältöjen tulee olla ajantasaista ja oikeaa. Tietojen tulee olla saatavilla kaikissa tilanteissa.

Kyvykkyys: Tilannekeskuksella on kyky valvoa tietoturvallisuutta, ilmoittaa virheistä ja vioista tietojärjestelmissä sekä aloittaa vaihtoehtoisten järjestelmien käyttäminen. Se osaa hyödyntää käytettävissä olevaa tietoa sekä ymmärtää käytettävissä olevan informaation sisällön. Tilannekeskus osaa päivittää ja ylläpitää tarvittavia tietoja ja haakea sisältöjä. Tilannekeskustoiminnassa ymmärretään laitteiden ja tiedostojen vikaantumisen mahdollisuus ja osataan varautua tilanteeseen.

Toimintamalli: Tilannekeskus vastaa oman vastuualueensa tietojen ja tiedostojen sekä tietosisältöjen ylläpidosta. Aluetta ja pelastuslaitoksia koskevien operatiivisten sekä toiminnallisten tietojen ja tiedostojen tulee olla ajan tasalla sekä oikeellisia. Pääsääntöisesti tietosisällön tuottavat alueen pelastuslaitokset, ja tilannekeskus ylläpitää sitä. Poikkeuksena on varsinainen tietojärjestelmien pääkäyttö, joka on erillinen toiminto.

3.3.5 Teknisiin häiriöihin varautuminen

Tausta/kuvaus: Teknisten järjestelmien häiriöt ovat mahdollisia milloin tahansa. Häiriöiden laajuus ja vaikutukset voivat vaihdella. Alueellisen tilannekeskuksen toiminnan suunnittelu lähtee siitä ajatuksesta, että mikään häiriö- tai poikkeustilanne ei lamauta koko toimintaa. Hetkellinen suorituskyvyn lasku voi olla hyväksyttävää, mutta tilanteeseen on kyettävä reagoimaan siihen soveltuvalla tavalla.

Perustelu: ”Pelastuslaitoksen tulee järjestää pelastustoiminnan johtamistilat ja muut edellytykset siten, että johtaminen on mahdollista myös poikkeusoloissa” (Pelastuslaki

379/2011 77 §). Vaikka edellä mainitussa pykälässä ei suoranaisesti mainita tilannekeskusta, tulee muistaa, että tilannekeskustoiminta on osa johtamistoimintoja. Tekniset häiriötilanteet eivät ole suoraan rinnasteisia poikkeusoloihin, mutta molemmille on yhteistä, että toiminnan on jatkuttava joka tilanteessa.

Kyvykkyys: Tilannekeskus kykenee selviytymään ja korjaamaan pieniä teknisiä ongelmia itsenäisesti. Teknisen häiriön sattuessa tilannekeskuksella on kyky ehdottaa pelastuslaitokselle varajärjestelmien käyttöönottoa ja siirtyä varajärjestelmien käyttöön. Alueellisilla tilannekeskuksilla on oltava kyky toimintojen osittaiseen tai täysimittaiseen siirtoon toiselle alueelliselle tilannekeskukselle tai soveltuvien osin paikallisen pelastuslaitoksen perustamalle tilannekeskukselle.

Toimintamalli: Tilannekeskus pyrkii korjaamaan teknisen häiriö- tai ongelmatilanteen ensisijaisesti itsenäisesti. Mikäli itsenäinen korjaaminen ei onnistu, ongelmatilanteesta ilmoitetaan kyseisen järjestelmän ylläpidolle. Ongelmatilanteen yhteydessä päivystäjät ottaa yhteyttä muihin tilannekeskuksiin sekä alueen pelastuslaitoksiin ja selvittää, onko niissä havaittu vastaavaa ongelmaa. Ongelmatilanteen vakavuudesta riippuen tehdään päätöksiä siitä, kuinka toimitaan. Mahdollinen korvaava toimenpide on esimerkiksi siirtyminen varajärjestelmiin tai toimintojen osittainen tai kokonaan siirtyminen muualta hoidettaviksi.

3.3.6 Tietojärjestelmien ja tiedostojen pääkäyttötoiminnot

Tausta/kuvaus: Tietojärjestelmien ja tiedostojen pääkäyttäjäyys kuuluu pelastuslaitosten vastuulle. Pääkäyttäjät ovat erikseen nimettyjä henkilöitä, ja pääkäyttäjiä voi olla useita esimerkiksi järjestelmäkohtaisesti. Pääkäyttäjät huolehtivat ja ovat vastuussa muun muassa järjestelmän ylläpidosta ja hallinnasta, käyttöoikeuksista sekä käyttäjien päivittäisestä tukemisesta tietojärjestelmien käytössä.

Perustelu: Alueelliselle tilannekeskukselle on järkevää antaa osa näistä pääkäyttöoikeuksista kiireellisten toimenpiteiden suorittamiseen, jotta pakolliset korjaukset ja muutokset on mahdollista toteuttaa varsinaisen pääkäyttäjän ollessa estynyt toteuttamaan tehtävää.

Kyvykkyys: Tilannekeskuspäivystäjä ymmärtää pääkäyttöoikeuksien vastuut ja on sisäistänyt järjestelmän toiminnot ja ominaisuudet sekä sen, miten järjestelmää hyödynnetään. Pääkäyttöoikeudet omaavalla päivystäjällä on kyky ylläpitää osaltaan järjes-

telmää siten, kuin siitä on sovittu pelastuslaitosten ja järjestelmien varsinaisten pääkäyttäjien kesken. Tilannekeskuksella on oikeus pelastustoimen käyttämien järjestelmien pääkäyttötoimintoihin.

Toimintamalli: Uusia järjestelmiä otetaan käyttöön systemaattisesti ja huomioidaan se, että käytössä olevat järjestelmät kehittyvät jatkuvasti. Tilannekeskuksen järjestelmien ja tiedostojen pääkäyttäjiksi nimetään tarvittava määrä henkilöitä. Pääkäyttäjille mahdollistetaan tehtävään vaadittava työaika sekä jatkuva järjestelmätoimittajan tai muun tahon tuottama/tarjoama lisäkoulutus. Huomioidaan pääkäyttäjien henkilökohtaisen osaamisen ja ajankäytön mukana kasvava vaatimustaso. Pääkäyttötoiminnot, jotka liittyvät pelastuslaitoksen pääkäyttäjien hallinnassa oleviin järjestelmiin, sovitaan erikseen kyseisten pääkäyttäjien, pelastuslaitosten tai muiden tarvittavien tahojen kesken.

3.3.7 Tilaturvallisuus

Tausta/kuvaus: Tilannekeskustoimintaan liittyy paljon salassa pidettävää tietoa. Salassa pidettävä tieto koostuu erilaisista toiminnoista, tietoaineistoista, suunnitelmista, ohjeistuksista sekä ylläpidettävästä tilannekuvasta. Tämä luo edellytykset sille, että tilat suojataan asianmukaisesti ja että tilassa olevien henkilöiden kulkua ja oleskelua voidaan tarvittaessa rajoittaa ja seurata.

Perustelu: Tilaturvallisuuden tarkoituksena on osana fyysistä turvallisuutta suojata henkilöstöä, tietoa, laitteistoja sekä muuta materiaalia. Tilaturvallisuudella tarkoitetaan kaikkia niitä rakenteellisia ja valvonnallisia järjestelyjä, joilla varmistetaan tilojen pysyminen vain niihin oikeutettujen hallinnassa ja käytössä sekä käyttötarkoituksen edellyttämässä kunnossa. Rakenteilla tarkoitetaan seiniä, kattoja, ikkunoita, ovia, paloturma- ja kassakaappeja sekä muita mekaanisia ratkaisuja. Valvontajärjestelmillä taas tarkoitetaan yleensä kulunvalvonta-, tunkeutumisen ilmaisu- sekä kameravalvontajärjestelmiä. Tilaturvallisuuden vaatimustasot on määritelty viranomaisten ja liike-elämän yhdessä luomassa KATAKRI-ohjeistuksessa (Kansallinen turvallisuusauditointikriteeristö).

Kyvykkyys: Tilannekeskuksen tulee ymmärtää tilaturvallisuuden luomat velvoitteet eri turvallisuusluokitellun tiedon käsittelyssä. Tilannekeskuksen tilaturvallisuusratkaisut tulee ratkaista aina käytettävän turvaluokitellun tiedon mukaisesti. Tilaturvallisuus voidaan jakaa kolmeen osa-alueeseen: turvallisuusjohtamiseen, fyysiseen turvallisuuteen sekä tekniseen tietoturvaan. Turvallisuusjohtamisessa pyritään varmistamaan siitä, että tilannekeskuksessa ovat toimiva tietoturvallisuuden hallintajärjestelmä sekä

riittävät henkilöstöturvallisuuden menettelyt turvallisuusluokiteltujen tietojen suojaamiseen. Fyysistä turvallisuutta koskevassa osa-alueessa kuvataan tilannekeskuksen turvallisuusluokiteltujen tietojen fyysistä käyttöympäristöä koskevat turvallisuusvaatimukset. Teknisen tietoturvallisuuden osa-alueessa kuvataan tilannekeskuksen tekniselle tietojenkäsittely-ympäristölle asetetut turvallisuusvaatimukset.

Toimintamalli: Tilannekeskuksen tilaturvallisuusratkaisut tulee miettiä etupainotteisesti huomioiden aina tilassa käytettävän tiedon turvallisuusluokittelu. Tilaturvallisuuden varmistaminen tuo tilannekeskuksen fyysiselle turvallisuudelle paljon vaatimuksia, jotka tulee ottaa huomioon jo ennen kyseisten toimintojen rakentamista. Henkilöstö tulee kouluttaa ja sille tulee määritellä pääsyoikeudet eri tiloihin sekä tietoa-aineistoihin. Tilannekeskuksen tilaturvallisuuden lisäksi tulee huomioida myös poikkeusolot, minkä vuoksi tilat tulisi pyrkiä rakentamaan toimintaan soveltuviin ja riittäviin suojatiloihin. Vähimmillään tilannekeskuksella tulee olla valmius siirtyä käyttämään suojatiloja tilanteen niin vaatiessa.

3.3.8 Tietoturvallisuus

Tausta/kuvaus: Tilannekeskus hallinnoi ja käsittelee muun muassa turvallisuusluokiteltuja asiakirjoja, dokumentteja, tietojärjestelmien sisältämää tietoa, kulkulupia ja toimintiloja. Tilannekeskukseen saapuu ja sen tiloissa säilytetään turvallisuusluokiteltua materiaalia. Tilannekeskuksen tiloissa käy muuta henkilöstöä ja vierailijoita.

Perustelu: "Viranomaisen asiakirja on pidettävä salassa, jos se tässä tai muussa laissa on säädetty salassa pidettäväksi tai jos viranomainen lain nojalla on määrännyt sen salassa pidettäväksi taikka jos se sisältää tietoja, joista on lailla säädetty vaitiolovelvollisuus" (Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999 22§). Useat tilannekeskustoiminnassa käytettävät tietosisällöt rinnastetaan salassa pidettäväksi viranomaisen asiakirjoiksi. Salassa pidettävää tietoa on suojeltava määräysten ja ohjeistuksien mukaisesti.

Kyvykkyys: Tilannekeskuksessa ymmärretään tietoturvallisuuden merkitys ja toimintasäännöt. Se kykenee hallinnoimaan ja käsittelemään asiakirjoja, dokumentteja, kulkulupia, tiloja ja niin edelleen. Tilannekeskus kykenee ylläpitämään ja valvomaan sovitun tietoturvallisuuden tasoa ja ymmärtää kulloinkin voimassa olevat tietoturva-vaatimukset ja -luokitukset. Henkilöstöllä tulee olla kyky käsitellä materiaalia tietoturvaltisesti kaikissa olosuhteissa. Turvaluokitellun materiaalin hävittämisen on tapahduttava voimassa olevien lakien, asetusten ja säädösten mukaisesti.

Toimintamalli: Tietoturvaa ylläpidetään jatkuvasti. Henkilöstöä koulutetaan tarvittavilta osin ja osaamista kehitetään/ylläpidetään kulloinkin voimassa olevien määräysten ja ohjeistusten mukaisesti. Turvaluokitellun materiaalin käsittelyssä ja hävittämisessä noudatetaan voimassa olevia lakeja, asetuksia ja säädöksiä. Tukea turvaluokitellun materiaalin käsittelyyn saa KATAKRI-ohjeistuksesta (Kansallinen turvallisuusauditointikriteeristö).

4 Johtopäätökset

Tähän raporttiin kootut tulokset ovat syntyneet hankkeessa, jonka tarkoituksena oli jatkaa pohjan luomista alueellisen tilannekeskuksen kehittämiseksi. Kehitystyön tuotoksena tuotettiin tämä julkaisu, jossa tilannekeskukselle asetettavia suorituskykyvaatimuksia purettiin osiin. Sisäministeriön julkaisu 2019:7 ”Tilannekeskus- ja johtokeskuspalveluiden suorituskykyvaatimukset” toimi merkittävimpänä tätä tarkastelua ohjaavana julkaisuna. Tämä dokumentti on kuitenkin vasta yksi osa-alue tilannekeskuspalveluiden kehittämisessä. Varsinkin käytännön toteutuksen suunnittelu vaatii vielä tarkempaa valmistelua. Hankeryhmä havaitsi työtään tehdessään, että joidenkin suorituskykyvaatimusten kohdalla on erityisiä haasteita. Hankkeen aikana voimassa olleet lait tai asetukset vaativatkin päivittämistä, jotta tulevaisuudessa pystytään vastaamaan kaikkiin suorituskykyvaatimuksiin.

Alueellinen tilannekeskustoiminta on taloudellisesti järkevää toimintaa. Samojen toimintojen ja suorituskykyjen saavuttaminen jokaisen pelastuslaitoksen omana palveluntuotantona maksaisi merkittävästi enemmän kuin keskitetty alueellinen tilannekeskustoiminta. Keskitämisellä saavutetaan myös muita etuja: henkilöstön osaaminen on paremmin hallittua, toiminnoista on mahdollista rakentaa yhdenmukaiset kaikkien tilannekeskusten välillä, yhteistyö muiden toimijoiden tilannekeskusten välillä on sujuvampaa, ja niin edelleen. Jokaiselle pelastuslaitokselle tulee kuitenkin jäädä edelleen oma kyky perustaa tilanne-/johtokeskustoiminnot tilanteen niin vaatiessa. Joka tapauksessa päivittäisten tehtävien tukemiseen ja yleisen tilannekuvan ylläpitämiseksi alueellinen tilannekeskus on kaiken kaikkiaan tehokas toimintamuoto.

ISTIKE-toiminnasta saatujen kokemusten perusteella voidaan todeta, että osa suorituskykyvaatimuksista on järkevää tuottaa itsenäisesti pelastuslaitoksilla eikä alueellisen tilannekeskuksen toteuttamina. Tähän dokumenttiin on kirjattu esimerkiksi suorituskykyvaatimuksia, joihin liittyy kansalaisille suunnattua asiakaspalvelua. Kokemuksemme perusteella suoraan kansalaisten kanssa käytävä asiakaspalvelu ei kuulu alueellisen tilannekeskuksen tehtäviin, vaikka keskitetyllä asiakaspalvelulla saavutettaisiin etua muun muassa tasalaatuisen palvelun tuottamiseksi. Näkemyksemme mukaan palvelu tulisi tuottaa omana palvelukokonaisuutena joko paikallisilla pelastuslaitoksilla tai muulla valtakunnallisesti keskitetyllä mallilla. Kansalaisille suunnattu asiakaspalvelu vaatii osaamista ja resursseja. Yksi alueellisten tilannekeskusten eduista on, että toimintoja voidaan tarvittaessa hajauttaa eri tilannekeskuksille. Asiakaspalvelun hajauttaminen muualle voi kuitenkin olla myös haastavaa paikallisen osaamisen puuttumisen vuoksi.

Suorituskykyvaatimukset on dokumentissa käsitelty siten, että niiden toteuttaminen alueellisessa tilannekeskuksessa on katsottu mahdolliseksi ja toimintaan soveltuvaksi.

Hanketyön aikana käsiteltiin useita muitakin suorituskykyvaatimuksia ja kyvykkyyksiä, jotka eivät kuitenkaan päätyneet tähän dokumenttiin. Esimerkiksi tiettyjen tietojärjestelmien pääkäyttäjäys on ollut esillä useassa pelastuslaitoksessa ja on esitetty, että sen voisi yhdistää alueelliseen tilannekeskukseen. Asia voi olla sinänsä hyvä ja järkevä, mutta käytännön haasteet estävät kyseisen toiminnon ottamisen käyttöön. Tietojärjestelmien pääkäyttäjäys vaatii erityisosaamista juuri kyseiseen asiaan sekä ymmärrystä järjestelmien toiminnasta ja tehtyjen muutosten vaikutuksista. Myös lainsäädäntöön liittyvät asiat ja rekisterinpidolliset seikat saattavat estää tämänkaltaisen yhdistetyn toiminnan toteuttamisen.

Havaitsimme hanketyön aikana usein, että käsitteet ”tilannekeskus” ja ”johtokeskus” menevät sekaisin. Tässä dokumentissa on keskitytty vain alueellisen tilannekeskusten kyvykkyyksivaatimukseen, vaikka ne sivuavatkin johtokeskuksen kyvykkyyksiä. Koska emme ole keskittyneet johtokeskusten kyvykkyyksiin, emme ole huomioineet johtamista muutoin kuin johtamisen tukipalvelun tuottamisessa. Myös useiden muiden käsitteiden kanssa havaittiin puutteita ja epäselvyyksiä. Alan käsitteistö on toistaiseksi hajanaista, joten on toivottavaa, että alalle saadaan luotua kattava valtakunnallinen sanasto ja käsitteistö.

Alueellisen tilannekeskuksen henkilöstön on oltava osaavaa, sitoutunutta ja toimialaan perehtynyttä. Kyvykkyyksivaatimukset ovat laaja kokonaisuus, joka tulee hallita koko tilannekeskustoiminnassa ja myös henkilöstön osalta. Vauhdilla kehittyvien tietoteknisten järjestelmien ja laitteiden vuoksi osaamisvaatimuksissa korostuvat myös tietotekniset taidot ja valmiudet. Pelastusopistolla olisi luonteva rooli tilannekeskushenkilöstön koulutuksessa. Pelastusopisto kykenee tuottamaan yhtenäistä ja tasalaatuista koulutusta riippumatta siihen osallistuvan henkilön tilannekeskusalueesta. Henkilöstölle on syytä järjestää säännöllisiä osaamiskartoituksia ja koulutuksissa on syytä keskittyä osaamiskartoituksissa havaittuihin seikkoihin.

Tähän dokumenttiin kirjattu kyvykkyyksivaatimus tiedonsaantioikeuksista edellyttää, että tilannekeskuksen työntekijät on nimettävä pelastusviranomaisiksi. Tällä tavoin henkilöstöllä on edellytykset käyttää niitä tiedonsaantioikeuksia, jotka annetaan pelastusviranomaiselle pelastuslaissa.

Alueellisen tilannekeskuksen henkilöstöresurssi tulee mitoittaa siten, että tilannekeskuksen tehtävät kyetään hoitamaan niin hälytystehtävien kuin poikkeus- ja häiriötilanteiden aikana. Eri tilannekeskusten henkilöresurssit ovat ymmärrettävästi erilaiset muun muassa alueiden asukaspuhjan, tehtävämäärien ja mahdollisten erityisvastuualueiden vuoksi. Resurssien mitoituksessa tulee kuitenkin huomioida, että tilannekeskusten on kyettävä verkottuneeseen toimintaan ja tarvittaessa paikkaamaan toistensa toimintaa esimerkiksi ruuhka- tai häiriötilanteessa. Henkilöstöresurssia suunniteltaessa on huomioitava myös loma-ajat ja mahdolliset sairauspoissaolot.

Alueellisen tilannekeskuspalvelun tuottamisen turvaamiseksi olemme kirjanneet kyvykkyysvaatimukseksi kyvyn siirtää alueellisen tilannekeskuspalvelun tuottaminen jollekin muulle alueelliselle tilannekeskukselle. Tämä edellyttää, että kaikissa alueellisissa tilannekeskuksissa tuotetaan palvelua jokseenkin yhdenmukaisilla ohjeistuksilla ja toimintatavoilla. Verkottunut palvelutuotanto mahdollistaa toimintojen osittaisen tai kokonaan siirtämisen toiselle tilannekeskukselle. Tällä toimintatavalla saavutetaan muitakin etuja, kuten yhdenvertainen ja tasalaatuinen palvelun tuottaminen. Alueellisten tilannekeskusten on tehtävä tiivistä yhteistyötä yhtenäisten toimintatapojen luomiseksi ja ylläpitämiseksi. Toiminnan täytyy olla koordinoitua, ja tilannekeskusten on organisoiduttava ja verkostoiduttava keskenään. Valtakunnallinen tilanne-/johtokeskus voisi toimia koordinaatiovastuussa ja ohjata alueellisia tilannekeskuksia yhtenäiseen palvelun tuottamiseen.

Tietotekniset järjestelmät ja niiden toimivuus ovat nykypäivän toiminnan kannalta kriittisiä. Lähes kaikkiin tilannekeskuksen tuottamiin palveluihin tarvitaan jotain tietoteknisiä järjestelmiä. Jotta palvelun tuottaminen on tehokasta, tietoteknisten järjestelmien suunnittelu on syytä tehdä tiiviissä yhteistyössä pelastuslaitosten, tilannekeskusten, muiden toimijoiden tai yhteistyöviranomaisten, aiheeseen liittyvien hankkeiden ja tietoteknisiä järjestelmiä tuottavan tai ylläpitävän tahon kanssa.

Alueellisen tilannekeskuksen pelastuslaitokset ovat avainasemassa laadukkaan palvelun tuottamisessa. On välttämätöntä, että alueen pelastuslaitokset toimivat yhteistyössä laadukkaan tilannekeskuspalvelun kehittämiseksi ja toiminnan ylläpitämiseksi. Lisäksi laadukkaan palvelun tuottamiseksi on tärkeää, että yhteistyötä tehdään muiden toimialojen tilannekeskusten kanssa. Yhteistyötä voidaan tiivistää esimerkiksi säännöllisillä toiminnan kehittämiskokouksilla. Käytännön toimintaa, osaamista ja verkottuneisuutta pystytään pitämään yllä esimerkiksi viikoittaisilla moniviranomaispalaverilla, joiden on tarkoitus jakaa yhteistä tilannekuvaa eri toimijoille ja edistää yhteistyötä niiden välillä.

Tämä hankkeessa laadittu dokumentti antaa valmiuksia alueellisen tilannekeskuspalvelun tuottamiseksi. Valtakunnallisesti toimivien ja yhdenmukaisten ratkaisujen luominen vaatii kuitenkin vielä kehittämistä ja suunnittelua. Esimerkiksi monet käytännön toteutukseen liittyvät seikat vaativat jatkovalmistelua. Häiriötilanteisiin varautuminen ja poikkeusolojen toimintojen suunnittelu vaativat erityistä huomiota jatkovalmistelun edetessä. Alueellisen tilannekeskustoiminnon kaltainen kriittinen toiminta tulee pystyä pitämään yllä kaikissa turvallisuustilanteissa.

Varsinainen tilannekeskuksen toteutuksen suunnittelu rajattiin tämän dokumentin ulkopuolelle. Jotta tarpeellisiin suorituskykyihin voidaan päästä, toteutus tulee suunnitella harkitusti ja ohjatusti valtakunnallisella tasolla. Jatkokehityshanke mahdollistaisi

työn edelleen kehittämisen käytännön toimintojen suuntaan ja loisi ohjeistuksia toteutukseen. On tarpeen, että jatkovalmistelu tehdään koordinoitusti ja suunnitelmallisesti, jotta toiminnot eivät muodostu alueittain erilaisiksi. Näin voidaan saavuttaa tilanne, jossa kaikkien alueellisten tilannekeskusten suorituskyvyt ovat yhteismitalliset ja toiminnot vertailukelpoisia keskenään.

Liitteet

Liite 1 - ISTIKE kysely ennen 1.6.2021 toimineille päivystäjille

**ISTIKE KYSELY
ENNEN 1.6.2021 TOIMINEILLE PÄIVYSTÄJILLE**

6.1 Alueellisen tilanne- ja johtokeskustoiminnan kehittäminen (Itä-Suomi)

Tuomas Pyökkänen
valmiuspäällikkö
Etelä-Karjalan pelastuslaitos

”Turvallinen ja kriisinkestävä Etelä-Karjala – yhdessä”

04.01.2022 1

KYSELYN PERUSTIEDOT

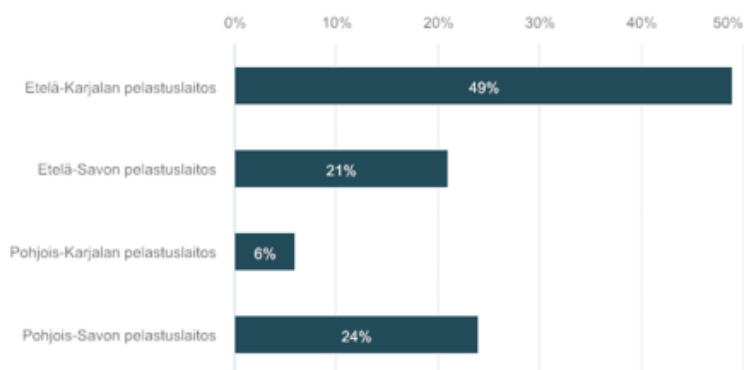
Hankeryhmän tavoitteena on ISTIKE toiminnan osaamisen ja suorituskyvyn kehittäminen.

Lähestyimme ISTIKE hankeryhmän tiimoilta ennen 1.6.2021 toimineita ISTIKE-päivystäjiä Webropol- kyselyn avulla. Pyysimme heiltä vastauksia/mielipiteitä/perusteluja ISTIKE-palveluiden järjestämisestä. .

Vastauksia tuli yhteensä 33 kappaletta. Kysely lähetettiin 53:lle henkilölle, joten vastausprosentti oli 62 %

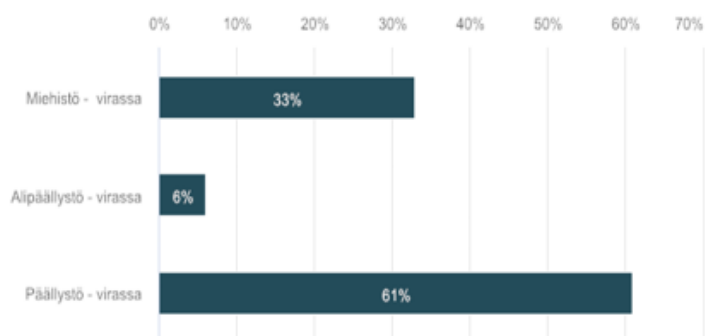
04.01.2022 2

PELASTUSLAITOSTEN VASTAUSTEN JAKAUTUMINEN

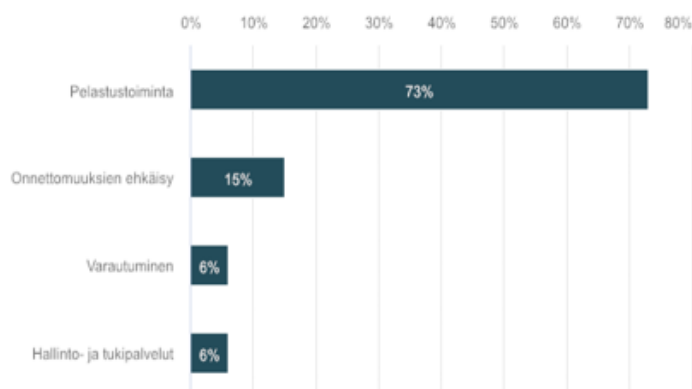
04.01.2022 3

PÄIVYSTÄJIEN JAKAUTUMINEN VIRAN SUHTEEN

04.01.2022 4

TYÖSKENTELEN PÄÄASIALLISESTI SEURAAVASSA TYÖTEHTÄVÄSSÄ?

04.01.2022 6

MITKÄ SEURAAVISTA PÄIVYSTÄJÄN JATKUVISTA TEHTÄVISTÄ OLIVAT MIELESTÄSI TARPEELLISIA?

	KYLLÄ	EI	Keskiarvo	Mediaani
ISTIKE puhelimen välitön päivystys/vastausveloite	97,0%	3,0%	1,0	1,0
Sähköpostin seuraaminen ja sähköpostien jatkolähetykset	93,9%	6,1%	1,1	1,0
Muodostelmien seuranta, karttatasojen lähetykset ja viestien lähettäminen PEKE:ssä	100,0%	0,0%	1,0	1,0
Säätötilan seuranta	87,9%	12,1%	1,1	1,0
Median seuraaminen	83,9%	16,1%	1,2	1,0
Ympäristövahinkojen tilanteiden seuraaminen ja ylläpito (Boris)	71,9%	28,1%	1,3	1,0
VIRVE-liikenteen seuraaminen	93,9%	6,1%	1,1	1,0
Keskisuurten ja suurten hälytystehtävien seuranta	100,0%	0,0%	1,0	1,0

BORIKSEN käyttö harvinaista ja siten osaamisessa puutteita.

Median seuraaminen veisi paljon aikaa ja mediat tulisi olla ennalta määritelty.

04.01.2022 6

OVATKO SEURAAVAT TUKITEHTÄVÄT TÄRKEITÄ ISTIKE-PÄIVYSTÄJÄN TOIMINNOISSA?

	KYLLÄ	EI	Keskiarvo	Mediaani
Pelastustoiminnan johtajan tuki- ja monitorointityökalu (PTM) työkalun käyttö	93,9%	6,1%	1,1	1,0
Onnettomuustyyppin mukaisten tukitietojen välittäminen pelastustoiminnan johtajalle	97,0%	3,0%	1,0	1,0
JOTKE tilanteiden luominen	78,8%	21,2%	1,2	1,0
Onnettomuuskohdetietojen selvittäminen/välittäminen	97,0%	3,0%	1,0	1,0
Onnettomuusaikaisen VIRVE puhelikenteen seuraaminen	100,0%	0,0%	1,0	1,0
VIRVE puheryhmien pyytäminen ilmateitse	74,2%	25,8%	1,3	1,0

Jotkea pidetään kyselyn perusteella vanhanaikaisena ja jäykkänä järjestelmänä. Toivottaisiin parempaa järjestelmää tämän tilalle! VIRVE-puheryhmiä ei juuri ISTIKE:stä välitetty ilmateitse

04.01.2022 7

MITKÄ SEURAAVISTA MUISTA ISTIKE-PÄIVYSTÄJÄN TEHTÄVISTÄ OVAT TARPEELLISIA?

	KYLLÄ	EI	Keskiarvo	Mediaani
Tekstiviestihälytykset (kuntien johtoryhmät ym.)	97,0%	3,0%	1,0	1,0
Ennakoilmoitusten välittäminen eri pelastuslaitoksille (sää, liikennehaitat, VIRVE-huollot jne.)	84,8%	15,2%	1,2	1,0
Risujenpoltoilmoitusten käsittely	30,3%	69,7%	1,7	2,0

Risujenpoltoilmoitusten käsittelystä tehty liian raskas prosessi. Risujenpolttotietojen tulisi välittyä myös hätäkeskukseen. Toimintoa tulisi automatisoida, koska vie paljon työaikaa sekä toimenpiteestä saatu hyöty katsottiin pieneksi.

04.01.2022 8

MITEN USEIN KÄYTTI PÄIVYSTYSVUORON AIKANA SEURAAVIA OHJELMISTOJA?

	Useita kertoja vuoron aikana	Noin kerran vuoron aikana	Muutaman kerran vuoden aikana	En käyttänyt päivystystehtävien aikana
Sähköposti	93,9%	6,1%	0,0%	0,0%
JOTKE	60,6%	36,4%	3,0%	0,0%
Boris 2 ym päristötilannekuva ohjelma	0,0%	9,1%	24,2%	66,7%
PEKE	97,0%	3,0%	0,0%	0,0%
Ilmanet	60,6%	33,4%	3,0%	3,0%
ISTIKE PTM - käyttöilälymä	57,6%	27,3%	12,1%	3,0%
Krvat	39,4%	33,3%	24,3%	3,0%
Maanmittauslaitoksen KTJ	18,2%	54,5%	27,3%	0,0%
Secapp	0,0%	3,0%	21,2%	75,8%
Ajoneuvorekisteri (ATJ)	0,0%	15,1%	66,7%	18,2%
Venerekisteri (Purkki)	0,0%	12,1%	66,7%	21,2%
Numeronetti	18,2%	48,5%	30,3%	3,0%

04.01.2022 9

TOIMINTOJEN ARVIOINTI (ASTEIKKO 0-10)

- / Miten arvioisit omaa osaamistasi ISTIKE-päivystäjän työtehtävissä?
 - / Keskiarvo 7,5 ja mediaani 8
- / ISTIKE-päivystäjän työtehtävät olivat minulle mieluisia?
 - / Keskiarvo 7,2 ja mediaani 7
- / Koin ISTIKE-päivystäjänä työskentelyn tärkeäksi?
 - / Keskiarvo 6,2 ja mediaani 7

04.01.2022 10

MITKÄ OLIVAT MIESTÄSI KOLME ENITEN PÄIVYSTÄJÄN TYÖAIKAA VIEVÄÄ TYÖTEHTÄVÄÄ?

	Eniten aikaa vievä	Toiseksi eniten aikaa vievä	Kolmanneksi eniten aikaa vievä
Sähköpostin seuraaminen ja sen toimenpiteet	14,3%	64,3%	21,4%
Risujen poittolomituksien käsittely	87,1%	9,7%	3,2%
VIRVE-liikenteen seuraaminen	6,7%	40,0%	53,3%
Onnettomuustehtävien seuraaminen ja toimenpiteet	11,8%	29,4%	58,8%
Onnettomuustyyppikohtaisten tukitoimintojen tekeminen	0,0%	33,3%	66,7%
Pelastustoiminnan johtajan tukeminen	-	-	-
Eri ohjelmistojen seuraaminen	12,5%	62,5%	25,0%
ISTIKE-puhelujen hoitaminen	-	-	-
Tilannepäiväkirjan ylläpito	0,0%	36,4%	63,6%
Viranomaisyhteistyön hoitaminen	-	-	-

04.01.2022 11

MINKÄLAINEN PERUSKOULUTUS TUKISI PARHAITEN PÄIVYSTYTEHTÄVISSÄ TOIMIMISTA?

- / Parhaat edellytykset antaisi alipäällystö- tai päällystötutkinto sekä kokemus pelastustoiminnan johtamisesta
- / Hätäkeskuspäivystäjätutkinto on erittäin hyvä peruskoulutus, myös kokemusta omaava pelastutillanekeskuskurssin käynyt ja työpaikkaperehdytetty pelastusalan ammattilainen pärjää, kunhan tietotekniikka on hallinnassa.
- / Periaatteessa pelastajatutkinnolla pärjää mainiosti, jos henkilö on motivoitunut hoitamaan tehtävää ja ymmärtää tehtävän merkityksen pelastustoiminnan johtamisen tukemisessa ja tilannekuvan muodostamisessa. Henkilöllä tulee olla hyvällä osaamistasolla eri ohjelmien käyttö ja ymmärrys asioiden dokumentoinnista.
- / Palomestarin ja hätäkeskuspäivystäjän risteytyk.

04.01.2022 12

MINKÄLAINEN TÄYDENNYSKOULUTUS TUKISI PARHAITEN PÄIVYSTYSTEHTÄVISSÄ TOIMIMISTA?

- / Päivystäjille olisi hyvä järjestää koulutuksia, joissa eri sidosryhmien edustajat kertoisivat omista toimialoista ja heidän rooleistaan ja kaikesta mahdollisesta yhteistoiminnasta eri tilanteissa. Eri pelastuslaitokset voisivat pitää omasta maakunnasta yksilöllisen esittelyn: Maakunnan erityiskohteet, laitoksen erityiskalusto ja niiden sijainti jne. Kaikki sellainen joka helpottaa hahmottamaan missä on mitään ja mistä voi pyytää mitään ja mihinkä tarvitaan mitään.
- / Muutaman päivän perehdytys eri ohjelmistojen käyttötarkoituksiin ja käyttämiseen. Selvempiä ohjeita mitä ohjelmia mihinkin asiaan voi hyödyntää. Käytännön harjoittelua ennen itsenäistä toimintaa.
- / Hyvä koulutus eri ohjelmien ja sivustojen käyttöön. Viestiliikennevälineiden ja -ohjeiden kouluttaminen.
- / Pelastustoiminnan johtajan tukeminen johtamisharjoituksissa ja ISTIKE-päivystäjän integroiminen laitoksen johtamisharjoituksiin, jolloin pelastustoiminnanjohtajille muodostuisi toimintamalli ISTIKEn tukitoimintojen käyttämisestä.
- / TIKKE-päivystäjät joutuisivat käymään vähintään Pelastusopiston räätälöidyn tike-päivystäjä kurssin. Lisäksi osaaminen tulisi testata vaikka joka toinen vuosi perus käytännön kokeella.
- / Tilannekeskus operaattorin kurssit, eri ohjelmilla. Simulaattori käytännön harjoitukset.

04.01.2022 13

KEHITTÄMISIDEAT ISTIKE-TOIMINTOJEN KEHITTÄMISEKSI

- / Ehkä alueiden päivystäviä palomestareita tulisi informoida paremmin istiken mahdollisuuksista. Kuinka sitä voisi hyödyntää. Käytännön harjoituksia ja koulutusta yhdessä pelastusopiston kanssa.
- / Päivystäjän työtä helpottamaan ja nopeuttamaan selkeät ja hyvät yhteystiedot eri yhteistyötahojen osalta. Näissä oli suuria pelastuslaitoskohtaisia eroja.
- / Istikkeen soisi tuoda tietoa paikallisista- ja alueellisista "suurtapahtumista", pelastussuunnitelmineen. Myös harvinaisemmat suoritteet (nestekaasujen säilytykset, räjäytystyöt, liikennekatkot, ym) ja mitä yleensä pelastuslaitokselle tuodaan tietoon.
- / Istike tehtävään vois hyvin lisätä pelastuslaitoksen alueen kohdekorttien tekemisen, siinä tulisi samalla kohde tietoa riskikohteista alueella.
- / Jotke tuntui aina todella kankealta. Sen kanssa oli vaikea pysyä mukana viestiliikenteessä ja ylipäätään tehtävien seurannassa. Olisiko kenties jokin muu ohjelma tilanpäiväkirjaan?
- / ISTIKE 24/7- toiminnot ovat hyvin kattavat ja sisältö on vuosien aikana hioutunut vastaamaan tarvetta. Risunpolttoilmoitukset voi jatkossakin olla tiken toimintaa, mutta 99%:sti automatisoituna.

04.01.2022 14

VAPAA PALAUTE

- / Istike on tärkeä osa pelastuslaitoksen johtokeskus toimintaa. Antaa oikein hyvää apua pelastustoimen johtajalle onnettomuustilanteissa.
- / Keskitetty tilannekeskus palvelee parhaiten. Lisätehtävien osalta esim. turvapuhelinpäivystys tms. tulee harkita soveltuuko ettei perustehtävä vaarannu jos palvelua käytetään nykyistä aktiivisemmin ja ISTIKE ottaa aktiivisemmän roolin tukemisessa.
- / Jäin kaipaamaan ISTIKE-vuorojen tekemistä, koska ne pitivät yllä osaamista, toivat vaihtelua työviikkoihin
- / Perjantaisin olleet Krivat-meetingit olivat erittäin hyviä.
- / Nykymuotoiselle ISTIKE:ssä olemme siirtyneet selkeästi tasalaatuisempaan palveluun.
- / ISTIKE on mielestäni hyvä juttu. Sen käyttöä pitäisi ehdottomasti lisätä. Esimerkiksi Etelä-Karjalassa voisi myös P5:lla olla VIRVE-yhteys ISTIKEEN

04.01.2022 15

VALMIUSPÄÄLLIKKÖ TUOMAS PYLKKÄNEN

Tuomas.pylkkanen@ekpelastuslaitos.fi
0403514070

www.ekpelastuslaitos.fi
www.facebook/ekpelastus
www.twitter/ekpelastus
www.instagram/firefighters_south_karelia

#ekpelastus
#ekarjala

Liite 2 - ISTIKE kysely pelastustoiminnan johtajille

ISTIKE KYSELY PELASTUSTOIMINNAN JOHTAJILLE

6.1 Alueellisen tilanne- ja johtokeskustoiminnan kehittäminen (Itä-Suomi)

Tuomas Pykkänen
valmiuspäällikkö
Etelä-Karjalan pelastuslaitos

“Turvallinen ja kriisinkestävä Etelä-Karjala – yhdessä”

04.01.2022 1

KYSELYN PERUSTIEDOT

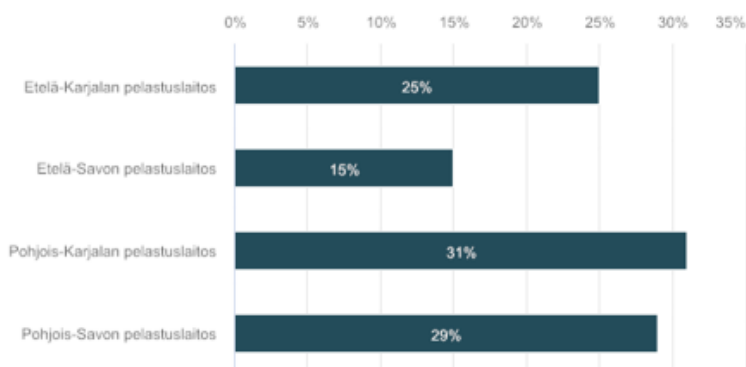
Hankeryhmän tavoitteena on ISTIKE toiminnan osaamisen ja suorituskyvyn kehittäminen.

Lähestyimme ISTIKE hankeryhmän tiimoilta pelastustoiminnan johtamistoiminnassa mukana olevaa vakinaista henkilöstöä Webropol- kyselyn avulla. Pyysimme heiltä vastauksia/mielipiteitä/perusteluja ISTIKE-palveluiden järjestämisestä. .

Vastauksia tuli yhteensä 59 kappaletta. Kysely lähetettiin yli 200 henkilölle, joten vastausprosentti jäi varsin alhaiseksi.

04.01.2022 2

PELASTUSLAITOSTEN VASTAUSTEN JAKAUTUMINEN

04.01.2022 3

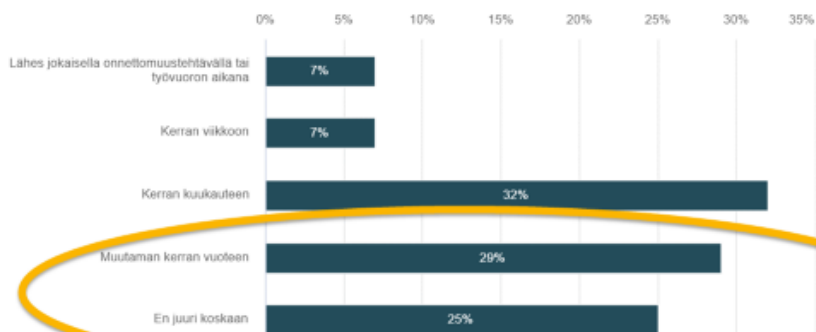
ISTIKE:N TARJOAMA PALVELU ON TÄRKEÄÄ PELASTUSTOIMINNAN OPERATIIVISELLE HENKILÖSTÖLLE? (ASTEIKKO 0-10)

- / Kaikkien vastaajien keskiarvo 6,6 ja mediaani 7
- / Ryhmänjohtaja taso keskiarvo 6,3 ja mediaani 7
- / Palomestari taso keskiarvo 7,2 ja mediaani 8
- / Päällikkö taso keskiarvo 5,9 ja mediaani 6

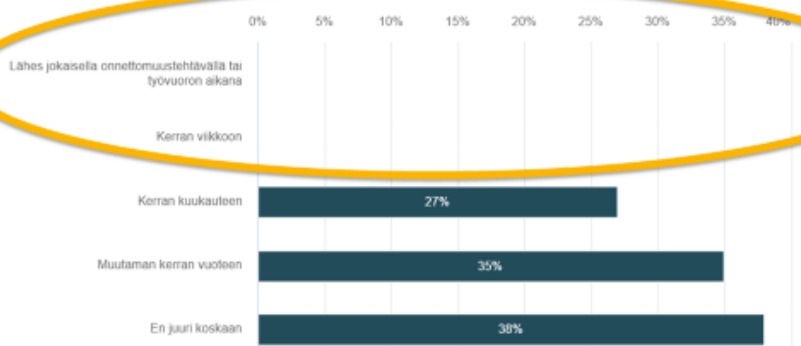
04.01.2022 4

KUINKA USEIN HYÖDYSIT ISTIKE-PALVELUJA?

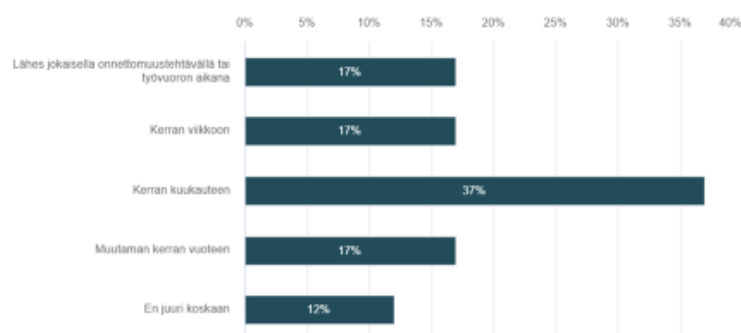
04.01.2022 5

KUINKA USEIN HYÖDYSIT ISTIKE-PALVELUJA? (RYHMÄNJOHTAJAT)

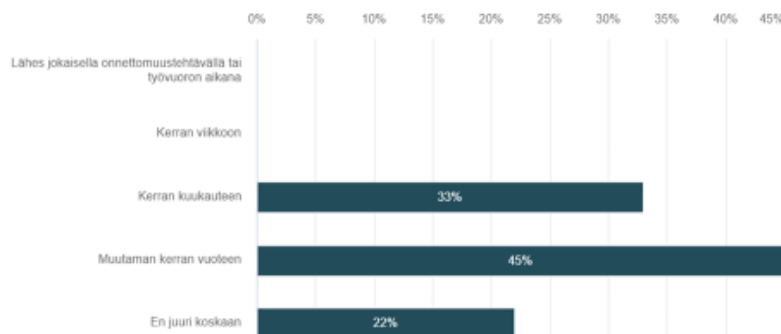
04.01.2022 6

KUINKA USEIN HYÖDYNsit ISTIKE-PALVELUJA? (PALOMESTARIT)

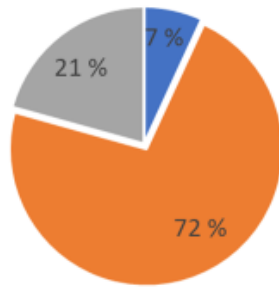
04.01.2022 7

KUINKA USEIN HYÖDYNsit ISTIKE-PALVELUJA? (PÄÄLLIKÖT)

04.01.2022 8

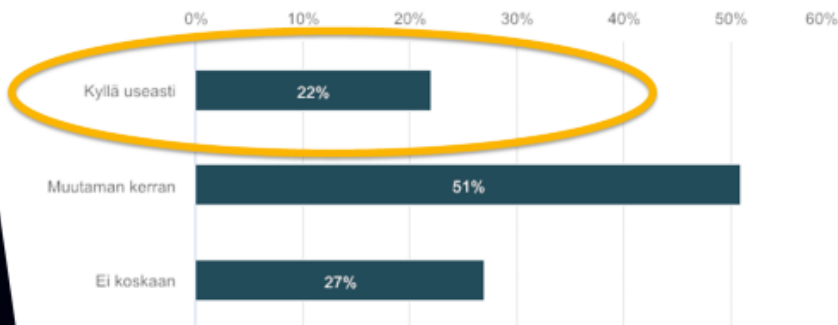
ISTIKE-TOIMINNOT TULISI MIELESTÄSI OLLA TOTEUTETTUNA JOISTAIN SEURAAVISTA VAIHTOEHDOSTA?

- Neljän pelastuslaitoksen mallilla, jossa jokainen pelastuslaitos tekee vuorollaan yhden viikon kerrallaan
- ISTIKE on keskitetty yhden pelastuslaitoksen alueelle, joka vastaa toimintojen pyörittämisestä
- ISTIKE toiminnasta tulisi luopua ja jokainen pelastuslaitos hoitaisi TIKE toiminnat itsenäisesti

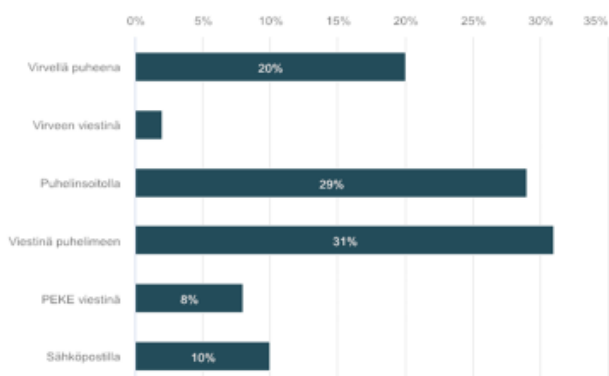
04.01.2022 9

ONKO TYÖTEHTÄVISSÄSI OLLUT TAPAUKSIA, JOSSA RISUJENPOLTTOILMOITUKSESTA ON TILANTEEN SELVITTÄMISEKSI OLLUT HYÖTYÄ?

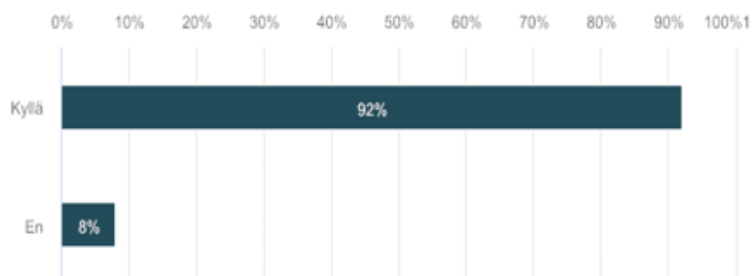
04.01.2022 10

MITEN HALUAISIT SAADA VASTAUKSEN ONNETTOMUUSKOHTEEN LISÄTIEDOISTA?

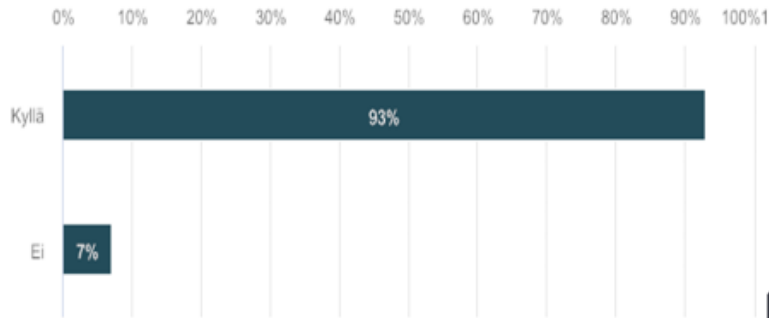
04.01.2022 11

HALUATTEKO KUITTAUKSEN ISTIKEN TEKEMISTÄ TOIMENPITEISTÄ?

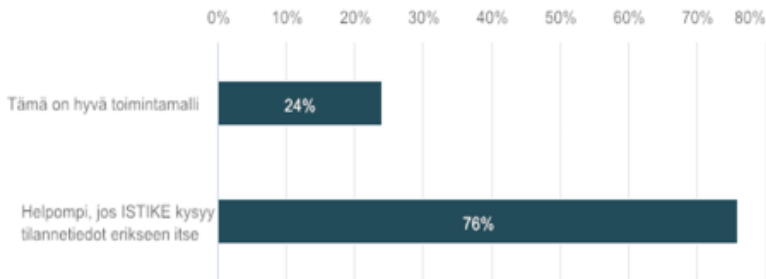
04.01.2022 12

POHJAVESIALUEEN TIETOJEN ETUKÄTEEN TOIMITTAMINEN ÖLJYNTORJUNTATEHTÄVÄLLE MENEVÄLLE YKSIKÖLLE TAI P3-TASOLLE?

04.01.2022 13

PITKÄKESTOISSA TEHTÄVISSÄ ISTIKE:Ä TIEDOTETTAISIIN KENTÄLTÄ TASAISIN VÄLIAJOIN?

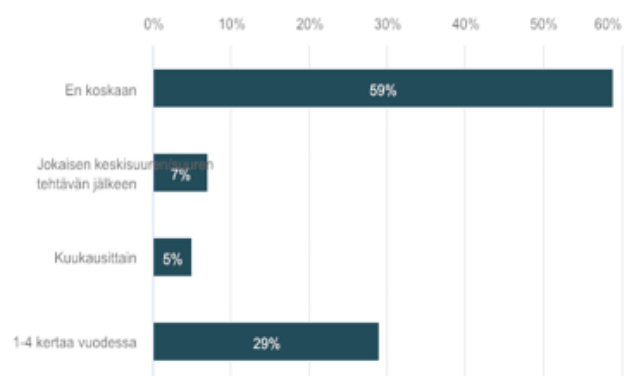
04.01.2022 14

MITEN TOIMIT MIELUUMMIN HÄTÄKESKUKSELLE TOIMITETTAVAN MEDIATIEDOTTEEN KANSSA?

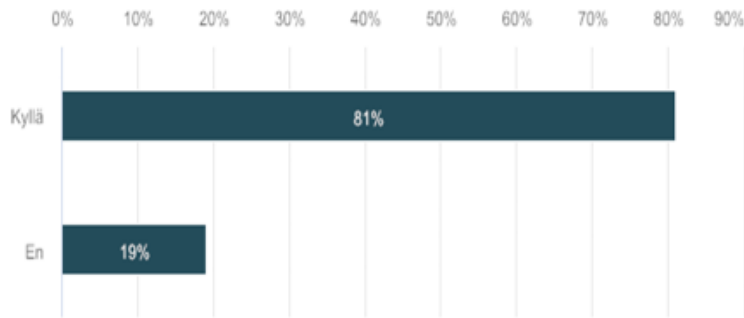
04.01.2022 15

KUINKA USEIN HYÖDYNNÄT JOTKEEN TEHTYJEN TILANTEIDEN MERKINTÖJÄ/TIETOJA?

04.01.2022 16

SÄHKÖISEN TILANNEPÄIVÄKIRJAN KÄYTTÖÖNOTON TARPEELLISUUS

04.01.2022 17

MITKÄ OVAT SELLAISIA TUKITEHTÄVIÄ JOITA ISTIKE VOISI TUOTTA, MITÄ SE TÄLLÄ HETKELLÄ EI TUOTA?

- / Kohdetietojen/tarpeellisen tietojen etsiminen ja välittäminen
 - / Kohdekortit, veneenlaskupaikat, sammutusvesiasemat jne.
- / Lyhyt sosiaalisen median onnettomuustiedottamisen tukeminen
- / Ajoneuvon turvavarustetietojen hakeminen
- / Tilannetietojen kyseleminen säännöllisin väliajoin
- / Automattisesti aloittaa tietojen kerääminen onnettomuuskohteesta, ilmakuvat, omistajatiedot ja asukastiedot.
 - / Nämä heti työn alle ja ilmoitus pelastustoiminnan johtoon tiedoista.
- / Kolmannen sektorin hälyttäminen pyynnöstä
- / Henkilöstötarpeiden täyttämisen monta pelastuslaitosta käsittävistä sijais/työntekijäpankista.
- / Jonkinlainen ympärivuorokautinen päivystyspuhelu, johon kansalaiset voivat soittaa ja istike ohjaa oikealle henkilölle.
- / SecApp-sovelluksen seuraaminen onnettomuustilanteessa – onko esim. sopimuspalokunnista lähtijöitä?
- / Seurata Kuo Yi kutsu-liikennettä ja tarvittaessa välittää tieto, jos joku yrittää tavoitella

04.01.2022 18

VALMIUSPÄÄLLIKÖ TUOMAS PYLKKÄNEN

Tuomas.pylkkanen@ekpelastuslaitos.fi
0403514070

www.ekpelastuslaitos.fi
www.facebook.com/ekpelastus
www.twitter.com/ekpelastus
www.instagram.com/firefighters_south_karelia

#ekpelastus
#ekarjala

Lähteet

Kokonaisturvallisuuden sanasto (TSK 50, 2017)

Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston julkaisu 3/2016

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017

Opas pelastustoimen tehtävien hälytysohjeen laatimiseksi, Pelastusopisto, 1/2008

Pelastustoiminnan johtaminen, Pelastusopisto 2005

Pelastuslaitosten viestintäopas 2.0, ViVaPe-hanke

Sanastokeskus TSK 2014

Turvallisuustutkintalaki 525/2011

Kokonaisturvallisuuden sanasto, 2. laitos, 2017

Aluehallinnon turvallisuustilannekuvan muodostaminen, analysoiminen ja jakaminen, sisäministeriön julkaisu

Pelastusopisto, johtamisopas.pdf

Pelastuslaki 379/2011

Tilannekeskus- ja johtokeskuspalveluiden suorituskykyvaatimukset, Sisäministeriön julkaisu 2019:7

Ehdotus pelastustoiminnan johtamisen suunnitteluperusteiden kehittämiseksi, Sisäministeriön julkaisu 21/2018

Pelastuslaki 379/2011 27 §

Pelastuslaki 379/2011 32 §

Pelastuslaki 379/2011 28 §

Pelastuslaki 379/2011 77 §

Laki hätäkeskustoiminnasta 4 §

Laki hätäkeskustoiminnasta 12 §

Sisäministeriön asetuspelastustoimen suunnitelmista 1363/2018 5 §

Pelastuslaki 379/2011 35 §

Pelastuslaki 379/2011 29 §

Pelastuslaki 379/2011 45 §

Pelastuslaki 379/2011 46 §

Pelastuslaki 379/2011 50 §

Laki hätäkeskustoiminnasta 692/2010 4 §

Laki hätäkeskustoiminnasta 692/2010 4a §

Pelastuslaki 379/2011 89 §

Hallintolaki 434/2003 20 §

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999 22 §

KATAKRI - Tietoturvallisuuden auditointityökalu viranomaisille, Traficom julkaisusarja 232/2020